Стратегик ва минтақалараро
кутубхонаси

МИРЗА МАНСУР ЖУМБОҒИ

Нега туркистонлик талабаларнинг катта бир гуруҳи Германия (Берлин)га борганида, у ўқишини Берлиндан чекка бир шаҳарчага кўчирган? Нега бошқа ватандошлари билан алоқада бўлмаган? Нега ўз Ватанига қайтиб келган талабалар ҳам, совет давлатида бошланган қатағон туфайли Туркия ёки Германияда қолиб кетган ватандошларимиз ҳам ўз хотираларида унинг номини умуман тилга олмаганлар? У шу йилларда туркистонлик талабалар атрофида авж олган сиёсий ўйинларнинг қурбони бўлмаганмикин?..

2 -бет

БЎРОН БИЛАН БЕЛЛАШАЁТГАН БЕЛОРУСЬ

«Европанинг сўнгги диктатураси» деб аташаётган мамлакат ҳаётига назар

Белорусда мухолифат билан кураш борасида ўзига хос кураш йўли танланган. Давр синовларидан ўтган бу усулга кўра, қайсарлик йўлини танлаган сиёсий арбобларга тўрт девор орасида, панжара ортида ўз фикр-қарашларини яна бир бор сарҳисоб қилиш имкони берилади.

3 -бет

МИЛЛИЙ КИНО ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Назаримизда, йилига 10-15 бадиий ва кўпдан кўп ҳужжатли, илмий-оммабоп, анимацион, телевизион фильмларни суратга олиш режалаштирилаётган ҳозирги кунда биринчи галда ёш кинодраматург ва кинотележиссёрларни тайёрлаш имкониятларини излаш зарур.

4 -бет

O'zingni anglab yet!

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan Chorshanba kunlari chiqadi E-mail: hurriyat@mail.ru № 29 (491) 2006-yil 26-iyul

«HURRIYAT»га 2006 йил учун обуна йил бўйи давом этади

Газетамизни ўқиб боринг, ютқазмайсиз!

Нашр кўрсаткичи — 233

Жараён

ҚИЗИЛТЕПА ЁШЛАРИ

Навоий вилоятида сўнгги йилларда бир қанча бунёдкорлик ишлари амалга оширилди. Алишер Навоий номидаги Миллий боғ ва масжид, Хотира мажмуаси, шунингдек, кўплаб коллеж ва лицейлар қурилиб ишга туширилди. Ёшлар келажагига мустаҳкам ишончли пойдевор қўйиш билан бирга, уларнинг ҳаётда ўз ўрнини топишларига, касб-ҳунар эгаллаб, жамият тараққиётига ўз ҳиссасини қўшишларига шарт-шароитлар яратилмоқда. Коллежларда касб-ҳунар эгаллаган ёшларнинг эгаллаган мутахассисликлари бўйича ишга жойлашишлари ҳам муҳим масалалардан бири бўлиб қолаётир. Вилоятнинг Қизилтепа туманида бу борада олға силжишлар сезилмоқда. Тумандаги ишлаб чиқариш, қурилиш ташкилотлари янги-янги, замонавий бинолар қуриш билан бирга уларда ёш авлоднинг меҳнат жараёнларига дадил кириб боришларида муҳим ўрин тутмоқда.

Қизилтепа туман ҳокими ўринбосари Нормурод Исоқов билан бўлган суҳбатда бу борада, "Зилола пойдевори" ишлаб чиқариш қурилиш корхонаси ҳақида яхши фикрлар айтилди. Корхона кундан-кунга ривожланиб бормоқда. Бугунги кунда унда мингга яқин қурувчилар меҳнат қилишаётир. Қурувчилар фаолияти билан яқиндан танишиш мақсадида "Вангози" фуқаролар йиғини ҳудудида бунёд этилаётган 540 ўринли коллеж қурилишида бўлдик. Февраль ойида иш бошланганига қарамасдан, қисқа фурсатда асосий ишлар бажарилган. Бир миллиард 490 минг сўмлик иш лойиҳалаштирилган бўлиб, корхонанинг 204 нафар қурувчилари меҳнат қилаётир, уларнинг 184 нафари Қизилтепа ва Ғиждувон тумани ёшлари бўлиб, барчаси "Камолот" бошланғич ташкилоти аъзолари. Ёшлар ғайрат-шижоатидан қурилиш майдони улкан меҳнат ва жасорат ҳудудига айланган. Бу ерда турли коллежларда қурувчилик, пайвандчилик, ҳайдовчилик ва яна кўплаб касбларни ўрганган ёшлар самарали меҳнат қилмоқда.

Ишлаб чиқариш бўлими бошлиғи Жаҳон Сафаров бу ёшлар фаолиятига муносиб баҳо берди:

— Асосий қурилиш ишлари бажарилди, 1 сентябрда янги коллеж ишга туширилиши режалаштирилмоқда, — дейди бўлим бошлиғи, — маҳаллий корхоналар билан кенг ҳамкорлик йўлга қўйилган. Давлатимиз, Президентимиз юритаётган сиёсат бизга ҳар доим қўл келмоқда. Россия билан алоқалар яхшиланаётгани қувонарли. Келтирилаётган сифатли маҳсулотлардан кенг фойдаланяпмиз.

Корхонада ёшларга кенг имкониятлар эшиклари очилган. Масалан, участка бошлиғи Карим Баракаев Бухоро Технология институтини битириб, 5 йилдан бери шу корхонада ишлайди. Муҳандис Баҳодир Худойқулов, уста қурувчилар Мухтор Раҳимов, Ғайрат Номозов, бригадирлар Фахри Қиличев, Убайдулло Қаххоров, дурадгор Абдумалик Очилов, чилангар Абдураим Нодиров ва бошқа ўнлаб ёшлар ўз келажагини қадрдон жамоалари билан боғлаганлар. Қурувчилар ўртача 100-120 минг сўм ойлик иш ҳақи олаётир. Транспорт хизмати ва 4 маҳал овқатланиш касаба уюшмаси ҳисобидан. Ушбу "Ҳомийлар ва шифокорлар" йилида ҳам жамоа кўплаб хайрли ишларни амалга оширмоқда. Яқинда қурувчилар ташаббуси ва ҳомийлигида 210 ўринли мактаб ва маҳалла фуқаролар йиғини бинолари қурилиб, ишга туширилди. Сил касалликлари шифохонаси қурилиши бошланди. Ўтган йилларда вилоятдаги улкан қурилишларнинг барчасида ушбу қурувчи ёшларнинг муносиб ҳиссаси бор.

Ўтган йилда "Зилола пойдевори" ва "Зомининвест" масъулияти чекланган жамияти ҳамкорликда, лизинг асосида "Вангози агроэкспорт" масъулияти чекланган жамияти барпо этилди. 2005 йилнинг 1 сентябрида ушбу жамиятнинг ёғ заводи фойдаланишга топширилиши билан 160 нафар ёшлар иш билан таъминланди. Ускуналар Молдава ва Россиядан келтирилди. Ёғ олиш цехида шу пайтгача 1000 тоннага яқин ёғ, кунжара ва шелуха ишлаб чиқарилди. Бир кеча-кундузда 15 тонна ун ишлаб чиқариш қувватига эга тегирмон ўрнатилган. Бош муҳандис Насрулло Ҳидоятов, ёш ишчи ходимлар Собир Раҳимов, Комил Муродов, Карим Маллаев каби фидойилар сафи кундан-кунга кенгаймоқда. Ишчилар 80-100 минг сўмдан даромад қилаётир. Қадоқлаш цехида 25 нафар хотин-қизлар ишлайди. Улар меҳнатини енгиллаштириш барчанинг эътиборида. Жамоа унга қўшилиш иштиёқида бўлганларни қучоқ очиб кутиб олади. Яқингинада Мурод Саъдуллаев Бухоро технология институтини битириб, шу заводга иш ахтариб келган эди. Ҳозир у технолог вазифасида ишлаяпти. — Жамоа ишончи, юксак масъулият инсон қадрини ҳам юксалтирар экан, — дейди у, — биз каби ёшларга бу ерда барча шароит яратилган экан, махсус кийим, 3 маҳал овқатланиш, ҳаммом, тиббиёт ва дам олиш хоналаридан фойдаланиш бепул. Бу каби қулайликни бугунги кунда кўп жойларда учратиш қийин. Ёрдамчи хўжаликда чорвачилик ва паррандачилик йўлга қўйилган бўлиб, ишчи-ходимлар мунтазам таъминланиб турибди. Новвойхона ва тикувчилик цехида ҳам 20 киши иш билан банд.

Завод ишга туширилгач, туман дотациядан чиқди ва ушбу кунда туман сармояси четдан маблағ олмасдан молиялаштирилмоқда. Бозор иқтисоди шароитида, бошқа туманлар билан қиёслаганда, бу улкан ютуқ. Асосан, фермер хўжаликлари билан шартнома ва қатъий жадвал асосида иш олиб борилаётгани ҳам эртанги ютуқлар гарови. Корхона ишга туширилиши билан нафақат туман, балки вилоят аҳлини ҳам ёғ маҳсулоти билан таъминлаш бирмунча яхшиланди. Бунда туман ёшлари ҳам салмоқли ҳисса қўшаётгани қувонарли.

Туманда болаларнинг ёзги таътилини мазмунли ташкил этишга ҳам катта эътибор қаратилган. Тумандаги "Дўстлик" оромгоҳида 100 нафар бола дам олмоқда. Оромгоҳда "Камолот" бошланғич ташкилоти ташкил этилган бўлиб, унга Намоз Адизов етакчилик қилаётир, 4 гуруҳда 25 нафардан бола дам олмоқда. Шунингдек, малакали тарбиячилар, тиббиёт ходимлари, спорт инструктори ва мусиқа раҳбари фаолият кўрсатмоқда. Болалар бу йил ҳам ҳар йилгидек, 4 босқичда дам олади. Туман спорт мактаби ва Болалар ижодиёт уйи тўгараклари мунтазам фаолият кўрсатиб турибди. Биз оромгоҳда бўлган куни бу ерда "Нимкон" оромгоҳи дам олувчилари билан футбол мусобақаси бўлаётган эди. Замин узра жаҳон чемпионлиги ўйинлари кетаётган бир пайтда, мўъжаз оромгоҳдаги болалар дунёси баҳслари ўзгача гаштли... Кечкурунлари қизиқарли учрашувлар, концертлар бўлиб турибди. Рангли телевизорлар, компьютер, мусиқа маркази ёшлар ихтиёрида, бассейн, душ, стадион, ҳар бир гуруҳга айвончалар ажратилган. Туман ИИБ ходимлари Мухлиса Атоева ва Нуриддин Ҳалимов навбатчилик қилади. Тиббиёт хонаси ва кутубхона болалар хизматида. Навоий шаҳридаги Меҳрибонлик уйининг 15 нафар кичик гуруҳ болалари шу ерда дам олмоқда. Тарбиячи Салима Худойназарова шундай дейди:

— Шахсан ўзим 5 йилдирки, болалар билан келаман. Барча шароит бор. Меҳрибонлик уйи болалари 4 навбатда ҳам келишади. Болалардаги ўзгариш дам олиш сўнгида бирдан кўриниб қолади.

Нилуфар Сатторова етакчи бўлиб ишлайди. Кўпгина қизиқарли тадбирларда бош-қош:

— Яқинда ўтказилган "Балли қизлар" кўрик-танловида Зулхумор Раҳимова ғолиб бўлди. Достон Муҳаммадиев, Дилшод Икромов, Шерзод Ғайратов мунтазам спорт билан шуғулланмоқда. Улар айниқса, футбол мусобақаларида фаол иштирок этмоқда. Қолаверса, барча болаларнинг таътил дамлари хуш ўтмоқда, — дейди болаларнинг севимли тарбиячиси.

Бахтиёр ТЕМУР

Воқеа

Тошкент шаҳрининг гавжум бекатларидан бирида турардим. Йўлакдан одамлар қатновининг кети узилмайди. Ҳар ким ўз ҳолича ҳаракатда. Бир йигит эълонлар тахтасига, дуч келган дарахт танасига, ҳаттоки почта қутиси-ю кишиларнинг кўзи тутиши мумкин бўлган жой борки, қандайдир эълонни елимлаб кетяпти. Ҳатто биттасини бекат устунига ҳам елимлади. Кўз ташласам, катта ҳарфлар билан "шпаргалка" деб ёзилган ва тагида талефон рақамлари ёзилган. Орадан 4-5 дақиқа ўтмай бошқа бир ёш йигит олдингиси елимлаб кетган эълонларни ҳафсала билан йиғиштириб олиб, ўрнига бошқасини елимлаб кетди. Ҳайрон бўлдим. Бу не синоат?

РЕПЕТИТОР ВА ШПАРГАЛКА

абитуриентнинг икки "қаноти"... ми?

Яна кўз ташласам, буниси ҳам худди шу мазмундаги эълон экан. Фақат телефон рақамлари бошқа. "Ана рақобат!" Хаёлимга бирдан шу сўзлар келди. Буларнинг ҳеч кимдан ҳайиқмай қилаётган ишларига қаранг. "Қойил!!!" Бу катта шаҳарнинг битта бекатидаги ҳолат. Тошкент шаҳрининг бундай гавжум бекатлари қанчадан-қанча. Бунақанги ишлар билан қанча одам шуғулланаётган экан. Эҳ-ҳе! Ана, пул топишнинг енгил ва осон усули.

Сўнгги йилларда тест шпаргалкалари, том маънодаги заҳматли меҳнат талаб қилинадиган репетиторлик мавқеига мос келмайдиган ҳаракатлар жамиятимиз ҳаётида тез ва кенг тарқаб кетаётганлигини кузатиш мумкин. Бунинг илдизи қаерга бориб тақалади. Уларнинг тили билан айтганда, "тоза" шпаргалкалар қаердан пайдо бўлади, кимлар буни бошқаради каби саволлар ҳар қандай кишини ўйлантириши керак. Лекин ажабланарлиси шундаки, боласи ўқишга кирмоқчи бўлганларнинг аксариятини бу масала унчалик ҳам қизиқтирмайди. Боласи ўтса бўлди. Қайси йўл билан бунинг аҳамияти йўқ. Шу руҳда тарбияланган ва шахс сифатида шаклланган инсондан кейинги фаолиятида ҳам қаллобликдан бошқа ниманиям кутиш мумкин?! Бу жамиятимиз, миллатимиз эртасига, келажагига нисбатан бепарволигимиз эмасми?

Суҳбатимизнинг мавзусига асос бўлган шпаргалка ва репетиторлик масаласига келсак, ҳаммага маълум маънода янада аниқроқ айтганда, шпаргалка — бизнингча, репетиторликнинг кушандасидир. Нега деганда репетиторлик маълум йўналишда олган билимларни қўшимча билимлар олиш йўли билан бойитиш ва мустаҳкамлашни ўз олдига мақсад қилиб қўяди. Шпаргалка эса айни ҳолатда бунинг аксини бажариш учун мўлжалланган. Масалан, актёр учун шпаргалка у томонидан гапирилиши лозим бўлган жумлаларни эсига тушириш учун керак. Юқоридагидек ҳолатда эса бу сир эмас, ўқишга кириш учун имтиҳон топширадиганлар учун умуман билмаган нарсасини кўчириш учун керак ва шунга тайёрлайди. Бунақалар фалакнинг гардиши билан ўқув муассасасига киргандан кейин ҳам шу усулда, яъни шпаргалка усулида ўқишни тугатишга ва мутахассис сифатида диплом олишга ҳаракат қилмаслигига ким кафолат беради. Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас! Бунақа усулда диплом олган мутахассислар келажакда жамиятимизга нима бериши мумкин? Кўриб турибсизки, шпаргалкачиларнинг мақсади ўта ғаразли бўлиб, ҳалол меҳнатдан кишини йироқлаштиришдир. Ҳам пулингизни олади, ҳам саводсиз "мутахассис" чиқишига сабаб бўлади.

Дарвоқе, шпаргалкачилар ва сохта репетиторларнинг "меҳнат"ини ҳуқуқ ва молия органлари томонидан "тартиб"га солиш вақти келмадимикин? Ёки бунчалар очиқ ва эркин ҳаракат қилишида бирор бир гап бормикин? Мамлакатимизда ўқишга қабул борасида адолатли механизм ўрнатилганлигига шубҳа бўлиши мумкин эмас. Лекин мавжуд ҳолатдаги воқеликни ҳам инкор этиб бўлмайди. Айни шу ўринда, ботинан айтганда, шпаргалкачилар ва сохта репетиторларнинг фаолиятини интеллектуал салоҳиятимизга нисбатан бўлган ёвузона ҳаракат сифатида баҳолаш мумкин.

МУРОД

Босилмаса-да

ЖОЙИДА ЎРГАНИЛДИ

Қашқадарё вилоятининг Чироқчи туманидаги Чияли жамоа хўжалигида истиқомат қилувчи Ғ. Жабиевнинг "Зимистонда туғилаётган чақалоқлар" номли мактуби Қашқадарё электр тармоқлари ОАЖ мутахассислари ва Чияли қишлоқ шифохонаси бош шифокори Бабанов иштирокида жойида ўрганиб чиқилди.

Маълум бўлишича, ушбу шифохонани кенгайтириш ва туғруқхона бўлимини қуриш техник шартлар ва лойиҳа-смета ҳужжатларисиз амалга оширилган ҳамда аҳоли учун мўлжалланган 0.4 кВ кучланишли электр узатиш тармоғига уланган. 2005 йил ноябрь-декабрь ойларида юз берган ўчишлар қарздор истеъмолчиларни тармоқдан узиш ҳамда электр тармоқларидаги носозликларни бартараф этиш мобайнида содир бўлган.

Ҳозирги пайтда шифохона электр энергия билан мўътадил таъминланган. Ва келгусида уни 2-тоифали истеъмолчи сифатида электр энергия билан таъминлаш мақсадида шифохона раҳбариятига Қашқадарё ЭТ ОАЖдан қўшимча техник шартлар олиш ва бу шартларни амалга ошириш тавсия қилинди.

Юқорида эслатилганларни амалга ошириш ҳамда шифохона электр таъминотини янада яхшилаш мақсадида Қашқадарё ЭТ ОАЖ раҳбариятига 0.4-10 кВ кучланишли электр узатиш тармоғи ва 646-сонли ТПни навбатдан ташқари кўрикдан ўтказиш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш бўйича кўрсатма берилди ва белгиланган вазифалар ижросини назоратга олиш топширилди.

В. ЕЛФИМОВ,
"Ўзбекэнерго" ДАК ЭТФБ бошлиғи

Хабар

СИЁСИЙ ТЕЛЕЖУРНАЛИСТИКА ТАКОМИЛЛАШАДИ

Фуқаролик жамиятини ўрганиш институтида «Сиёсий тележурналистикани такомиллаштириш муаммолари» мавзусига бағишланган илмий-амалий семинар бўлиб ўтди. Унда давлат ва нодавлат телерадио каналлар журналистлари, сиёсий партиялар матбуот хизматлари котиблари, ОАВ ва партия қурилиши муаммолари бўйича экспертлар иштирок этдилар. Институт бош илмий ходими А. Нурматовнинг «Телевидениеда партия ҳаётини ёритиш моделлари», институт лойиҳа раҳбари Қ. Жўраевнинг «Сиёсий тележурналистика: замонавий хорижий тажриба» мазусидаги маърузалари кўпчиликда қизиқиш уйғотди.

Тадбирда телевидениеда сиёсий партиялар фаолиятини ёритишда мавжуд муаммолар, бу борадаги тажрибалар ҳақида фикр алмашилди. Электрон ОАВ ходимлари сиёсий партиялар матбуот хизматлари билан яқиндан ҳамкорлик қилишлари, ахборот материалларини тайёрлаш борасида бирбирларига ёрдам беришлари муҳимлиги алоҳида таъкидланди.

Тадбир қатнашчилари такомиллашган кўппартиявий тизим шароитида жамиятнинг интеллектуал талабларига жавоб берадиган партиявий ахборотлашиш — янги гуманитар фанини ишлаб чиқиш таклифини кўриб чиқдилар.

Ахборот жараёнларини замонавийлаштириш, партия қурилишини таъминлайдиган ахборотнинг таҳлилий ва талқиний асосларига эҳтиёж ортиб бораётгани таъкидлаб ўтилди. Бундай муаммоларни ижобий ҳал этишда тележурналистлар ва сиёсий партиялар матбуот хизматлари яқиндан ҳамкорлик қилишлари ўзининг ижобий самарасини кўрсатади.

Азиза УСМОНОВА

Киссавурнинг кўйлаги

Абдурасул ҲАКИМОВ чизган

www.hurriyat.uz

«Hurriyat»ни Интернетда ҳам ўқиш мумкин

Энди газетада эълон қилинган энг сара танқидий-таҳлилий мақолалар, журналист текширувлари, бу ёруғ оламнинг турфа сир-синоатларига бағишланган қизиқарли маълумотлар, халқаро шарҳлар, машҳурлар билан суҳбатлар, қисқаси, Сизга маъқул ва манзур бўладиган материалларни газетамизнинг халқаро компьютер тармоғидаги **www.hurriyat.uz** сайтида ўқишингиз мумкин. Шунингдек, тадбиркор ва ишбилармонлар учун ўз реклама ва эълонларини **«Hurriyat»** веб-саҳифасига жойлаш имкони мавжуд.

Аҳвол

ЯНА БУЛБУЛ ҚАЙТАРМИКАН?..

Бундан 200 йил аввал, яъни 1804 йили дунё аҳли бир миллиардга етганди. 1999 йилнинг 12 октябрида олти миллиард аҳоли борлиги қайд этилди. Ҳар сонияда сайёрамизда 21 та чақалоқ туғилиб, 18 нафар одам ҳаётдан кўз юмади. Бунинг натижасида курраи замин аҳли кунига 250 минг кишига кўпаяди.

Ўзбекистонимизда эса 100 йил аввал 1 миллион аҳоли яшаган. Ҳозирга келиб республикамизда 25 миллиондан ортиқ аҳоли бор. Яратган Эгам ҳар бир бандасини ўз ризқ-рўзи билан яратади. Русларда "Одам қанча кам бўлса, кислород шунча кўп бўлади", деган нақл бор. Бағрикенглик ва хоксорлик хислатлари қон-қонимизга сингиб кетган бизнинг халқимизга бу нақл бироз эриш туюлади. Бироқ она табиат, она замин дея баландпарвоз сўзлар билан таърифлаётган атроф-муҳитга зиён-заҳматимиз боис экологик фалокатлар ёқасига келиб қолганимизни инкор этиб бўлмайди. Инсонларнинг бундай хатти-ҳаракатлари ўз яқинига зиён-заҳмат етказиб сўнг унинг яраларига шўрпахта босаётган одамнинг аянчли аҳволини эслатади.

Эътиборингизни қуйидаги маълумотларга қаратишни истардик: атмосферага дунё бўйича ҳар йили одам бошига 300 килограмм чиқинди чиқарилар экан. Америкадан Европага етиб келгунча реактив самолёт 8 соат ичида 50-75 тонна кислород сарфлайди. Шунча миқдордаги кислородни тахминан 25-30 минг гектар ўрмон 8 соатда ишлаб чиқара олади.

Инсониятнинг беминнат ёрдамчиси ҳисобланган ҳар бир енгил машина йил мобайнида 4 тоннагача кислород сарфлайди. Атмосферага 80 килограмм углерод гази, 40 килограммга яқин оксидланган азот ва деярли 200 килограмм турли хил углеродлар ишлаб чиқариши оқибатида атмосфера ҳавосини булғаланишига сабаб бўлади.

Автомобил транспортини ҳавони ифлослантириши билан бирга иссиқлик чиқариши ҳам экологияга салбий таъсир этади.

(Давоми 2-бетда).

Акс-садо

КЎПНИНГ КЎНГЛИДАГИ ГАПЛАР

«Hurriyat»нинг шу йил 19 июль сонида эълон қилинган З. Исомиддиновнинг «Водийга автобус қўйиш вақти келди» сарлавҳали муаммоли мақоласини ўқиб, рости, кўпнинг дилидаги гаплар айтилганига иқрор бўлдим.

Муаммога юзакироқ қаралса, ҳеч бир йўловчи йўлда қолиб кетмаётгандек. Ҳозир дуч келган уловга қўл кўтариб, мулзам бўлиб қолмайсиз. Кирачиларнинг ўзлари сизга илтифот кўрсатиб, манзил сари чорлайдилар. Машинага ўтириб олсангиз бас, Худо фалокатдан асраса, бир зумда хоҳлаган жойингизга етказадилар. Пули ҳам тезлигига яраша ваҳимали. Йўловчи автобусга нисбатан 1,5 баробар баланд. Соғ-саломат манзилга етиб олишга кафолат йўқ. Жамоат транспорти эса уларга нисбатан анча арзон баҳода, боз устига, оҳиста, йўл ҳаракати қоидаларига риоя қилган ҳолда хизмат кўрсатади.

Биз пойтахтга ўқишга отлансак, кўпни кўрган оталаримиз, момоларимиз бундай деб тайинлар эдилар:

— Жон болам, кўпчилик билан бирга автобусда кетгин. Енгил уловга ўтириб бизни хавотирга қўйма.

Улар азбаройи пулимизни тежашни эмас, йўлимиз бехатар бўлишини ўйлаганлар.

Жорий йилнинг май ойида зарурат юзасидан ўлкамизнинг жануби — Термиз шаҳрига қизим билан боришимга тўғри келди.Тошкент вокзалидан автобусга ўтирдик. Ҳамма жиҳати билан қулай, юмшоқ ўриндиқларга жойлашиб олгач, майин куй сеҳрлаб кўзимиз илинибди. Уйғонсак, Жиззах йўлида кетаётган эканмиз. Яна суҳбат билан бўлиб Қашқадарёнинг қайсидир сўлим чойхонасига етиб келганимизни билмай қолдик. Бир оз тамадди қилиб олгач, йўлимизда давом этдик. Эрталабки 9 ларда Термизда бўлдик. Ҳар бир йўловчи олти минг бир юз сўмдан йўл кира тўлади. 12 минг сўм билан қизим иккимиз 750 километр наридаги Термизга етиб олдик.

Жўнаш олдидан турли-туман енгил улов эгаларидан қизиқиб йўл ҳақини суриштирган бўлдик. «Нексия»чилар 20-25 мингдан сўрашди. Бошқалар ҳам шунга яқин айтишди. Хуллас, автобусда борганимиздан сира афсусланмадик.

3 кунлик зиёратдан кейин орқага қайтишимиз ажабтовур бўлди. Тошкентдан борган автобусчилар бир кун қолиб, сўнг қайтишар экан. Биз Тошкентга йўл олган кунимиз ана шу «дам»га тўғри келибди. Хорижнинг 10 кишилик микроавтобусига чиқдик. Киши бошига 15 минг сўмдан йўл кира тўлашга келишилди. Бу автоулов дегани тиғи парроннинг ўқидек учар экан. Ҳайдовчи бамисоли одам эмас, картошка ортиб олгандек бамайлихотир газга оёқ тирайди. Буни ухлаб кетаётганлар билишмайди. Қизим иккимизни роса ваҳима босди. Сурхондарё ҳудудидаги энди таъмирланаётган йўлда тезликдан улов ағанаб кетай деди. Ҳайдовчи эса парво қилмайди. Хуллас, 14-15 соатлик йўлни 8 соатда босиб ўтдик. Қўрқув ва ҳадикдан зиёратдан олган таассуротларимиз ва ҳордиғимиз ҳам ҳавога учди.

— Биродар, сал секинроқ ҳайданг, — десак, ҳайдовчи ўз бизнесидан гап очади:

— Эрта тонгда Тошкентдан мижозларни Хоразмга олиб кетишим керак.

Капалагимиз учди. Ўшанда узоқ манзилларга соз ва қулай автобусларни қўйиш ва кўпайтириш жуда зарурлигини ҳис этдик.

Мен оддий касб эгаси сифатида жонкуярлик билан кўтарилган бу муаммони жуда муҳим ва ҳаётий деб ҳисоблайман. Йўловчиларнинг хавф-хатарсиз манзилларига етказиш масъулиятини олган соҳа вакиллари бу ҳақда жиддий ўйлаб кўришлари учун аллақачон фурсат етган.

Ҳар жиҳатдан юксалиш босқичида бўлган Республикамиз учун бу муаммони ҳал этиш, менимча, жуда катта куч ва маблағ талаб этмайди.

Мақолани қайта-қайта ўқиб, бутун умрини эл-юрт кори, хизмати учун йўлларда ўтказаётган юртдошларимизга айрича ғамхўрликни, хайрихоҳликни уқдим. Ана шу куюнчаклик соҳадагиларга ҳам шубҳасиз юқади, деган умиддаман.

Собиржон ИНОМОВ,
журналист
Пискент тумани

(Давоми. Бошланиши 1-бетда).

Табобат илмининг асосчиси Абу Али ибн Сино чанг ва ғубор бўлмаса, инсон минг йил яшаши мумкин, деганди. Ҳозирги замондошимиз фақат чангнигина ютаётгани йўқ, унинг соғлиғига автомобил транспортидан чиқаётган турли хил заҳарли газлар, завод ва фабрикаларнинг созланмаган тозалаш мўриларидан чиқаётган тутунлар хавф соляпти.

Мутахассис-санитар-эпидемиологларнинг аниқлашича, хазонлар уюмининг ёқилиши натижасида атмосфера ис гази, углерод оксиди ажралиб чиқиб, нафас сиқиши ва сурункали аллергик касалликлар хуружига сабаб бўлади.

Хазоннинг заҳарли моддаларга тўйинган тутуни ўпка орқали қонга сўрилиб, юқори нафас йўлларига салбий таъсир қилади. Бундан ташқари тутун таркибида саратон (рак) касаллигини қўзғатувчи канцероген моддалар бор.

Хазон ёнганда ҳосил бўладиган тутун ва қурумлар нафақат тирик организмга, балки ернинг унумдор қатламига ҳам ёмон таъсир қилади.

Шу боис йилдан йилга анкологик касалликлар, бронхиал, ошқозон-ичак касалликларининг кўпайиб бораётганига ажабланмаса ҳам бўлади. Ақлий ва жисмоний камчиликлар билан туғилаётган гўдаклар ва одамларнинг ўртача умр кўришининг қисқариб бориши ҳам атмосфера ифлосланиши натижасидир.

Шўролар тузумининг қатағон даврида тақдир тақозоси билан Саудия Арабистонида яшаб қолган ватандошларимизни фарзандлари юртимизда меҳмон бўлишди. Араб диёрига қайтишганида уларни таниш-билишлари ўртага олишиб:

— Еган-ичганинг ўзингники. Қани, кўрган-билганингдан гапир. Ота юртингда нималарни кўрдинг? — деб сўрашибди.

Шунда ҳалиги киши:

— Қай бирини айтай? Жаннатмакон боғ-роғларними, ариқларни тўлдириб оқаётган сувларними? — деса, улардан бири:

— Э, тўхта-тўхта, ариқ тўла сув дейсан. У сувларнинг эгаси ким экан? Қайси бир бахтли миллионерга қарашли экан? — дея қизиқиб сўроққа тутибди.

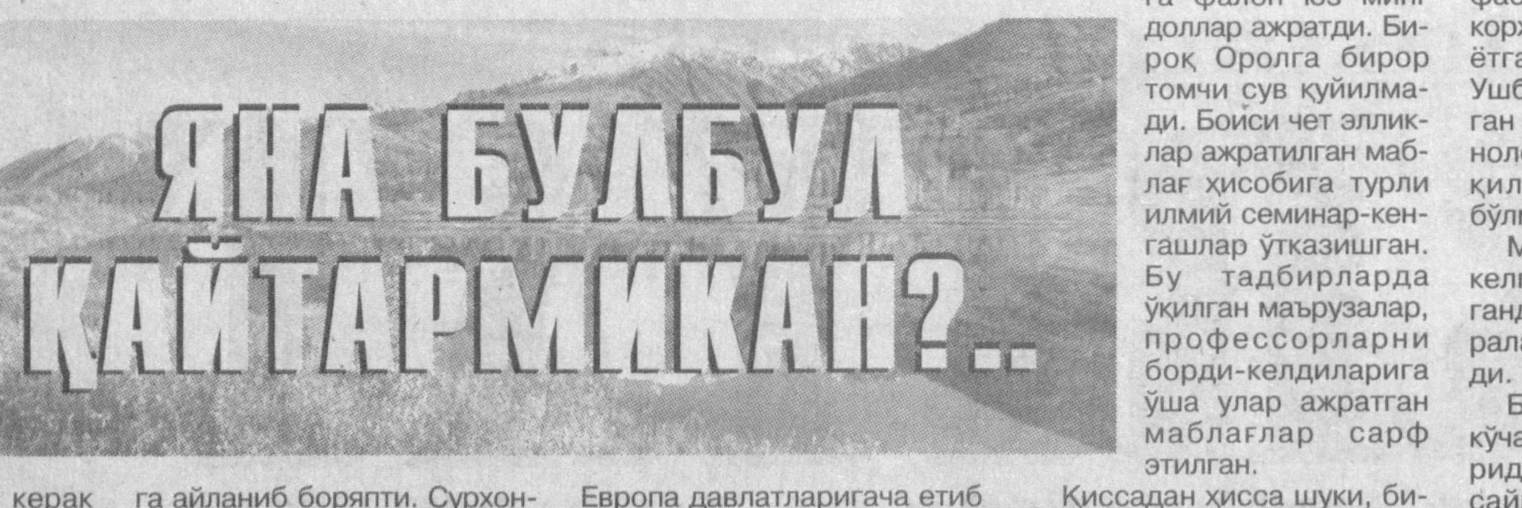

ЯНА БУЛБУЛ ҚАЙТАРМИКАН?..

— Эгаси кимлигини билмадим-у, лекин кимга керак бўлса, олиб ишлатавераркан.

Ишонмаганидан ҳалиги одам аччиқланиб ўрнидан туриб кетибди:

— Қўйсангчи, сени яхши одам деб юрардим. Сен қип-қизил ёлғончи экансан. Сув бўлади-ю, текин бўладими? — деган экан.

Бугунги кунда дунё аҳолисининг олтидан бир қисми тоза ичимлик суви билан таъминланмаган, бир ярим миллиард одам тозаланмаган, истеъмол учун деярли яроқсиз сувдан фойдаланади. Бунинг оқибатида ҳар йили уч миллиондан ортиқ одам, асосан беш ёшгача бўлган болалар турли касалликларга чалиниб кўз юмади.

Ариқ тўла сувни тасаввурига сиғдира олмаган саудияликни энди тушунган бўлсангиз керак.

Биз учун эса олдимиздан оққан сувнинг қадри йўқ. Агар қадри бўлганида сувга нисбатан эътиборлироқ бўлармидик?

Даъвомиз қуруқ бўлмасин. Республика Фанлар академияси "Сув муаммолари" институти директори, техника фанлари доктори Эрназар Махмудовнинг куюнчаклик билан айтишича, Амударё сувининг ифлосланиши, экологик ҳолатининг бузилиши ҳам жиддий муаммоларга айланиб боряпти. Сурхондарё, Қашқадарё, Бухоро ва қўшни давлатлар ҳудудларидан, унга қуйиладиган барча очиқ сув ҳавзаларидан Амударёга оқова, ифлос сувлар ташланяпти. Туямўйинга бориб, унинг ифлосланиши даражаси 60-70 фоизга ўзгаряпти, минералланиши 1,5-7,5 граммга етяпти, бу белгиланган меъёрдан 1,5 баробар ортиқ. Бу ҳолат мазкур ҳудуд аҳолиси саломатлигига салбий таъсир кўрсатмай қолмайди.

Орол денгизи муаммоси миллий кулфат бўлиб қолганлигини эсдан чиқара олмаймиз. Зеро, инсоният тарихи ҳалигача ярим аср давомида бир авлод кўз ўнгида ҳавзаси 6 миллион гектардан зиёд ва чуқурлиги 69 метргача бўлган денгиз инқирозга учраганлигини билган эмас. Бугунги кунда Орол денгизининг ярми қуриб бўлди. Суви қуриб кетиб қолган жойларда 4 миллион гектардан ортиқ туз саҳролари пайдо бўлиб кучли шамоллар таъсирида Қорақалпоғистон, Хоразм, Бухоро вилоятларининг унумдор ерларига ёғилиб, 70 фоиздан ортиқ майдонлари шўрхокликларга айланди. Фақат чанг-тўзон эмас, балки тузлар ҳам, нафақат Ўзбекистон ёки қўшни республикалар, ҳатто Европа давлатларигача етиб бораётир. Шу сабабли уни инсоният бошига тушган оғир кулфат деяпмиз. Бунинг асосий сабабчиси — инсонлардир.

Қайсидир бир тарихий шахс, табиат устидан қозонган ғалабаларимиз эвазига ҳали биздан табиат ўч олиши муқаррар деганда нақадар ҳақ эканини тан олмасдан иложимиз йўқ. Инсониятни бунёдкор дедик, бузғунчилиги ҳақида гапирмадик. Табиат тарозисини ўзимиз томонимизга оғдиришга ҳаракат қилавердик. Охир-оқибат ўзимиз табиат мувозанатининг бузилаётганлигини гувоҳи бўлиб турибмиз.

Кези келганда тупроқларимиз унумдорлиги хусусида тўхталиб ўтсак. Аввалари уларни чала деҳқонлар дейиларди. Ҳозир уларнинг ўрнини кимё деҳқонлар эгаллашди. Экинларга меъёрдагидан 2-3 баробар кўп минерал ўғит солишади-да, тонна-тонна ҳосил олаверишади. Она заминни, одамларни заҳарлаётганликлари парволарига келмайди. Ҳақиқатда она заминимиз азиз бўлса, уни ўз қўлимиз билан заҳарлаётганимизни қандай тушунсак бўлади?

Ўтган асрнинг 80-йилларида қайсидир халқаро жамғарма Оролни асраш фондига фалон юз минг доллар ажратди. Бироқ Оролга бирор томчи сув қуйилмади. Боиси чет элликлар ажратилган маблағ ҳисобига турли илмий семинар-кенгашлар ўтказишган. Бу тадбирларда ўқилган маърузалар, профессорларни борди-келдиларига ўша улар ажратган маблағлар сарф этилган.

Қиссадан ҳисса шуки, бирор бир давлат ёки чет эллик саховатпеша хайрия ташкилотлари бизларни экологик муаммоларимизни ҳал этиб бермайди. Бежизга, чўкаётганларни қутқазиш чўкаётганларнинг шахсий ишлари деб айтилмаган.

Мустақил диёримизда кейинги йилларда аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш, суғориладиган экин майдонларининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, шўрланишни олдини олиш юзасидан талай тадбирлар амалга оширилмоқда. Шу билан бирга сувни ифлос қилмасликка, сувга беэътибор бўлмасликка масъуллик ҳиссини туйишнинг фурсати келди.

Маълумотларга кўра, мамлакатимизда йилига 30 миллион кубометр маиший чиқиндилар ҳосил бўлади. Хўш, бу чиқиндилардан қай тарзда халос бўлган афзал? Бизнингча, чиқиндиларни саралаб қайта ишлаш орқали янги ишчи ўринлари яратилади, халқ хўжалигига керакли ашёлар ишлаб чиқарилади. Муҳими, маиший чиқиндилар камайиши ҳисобига атроф-муҳит тозалигига эришамиз. Республикамизда маиший чиқиндилардан ажратиб олинган иккиламчи хом-ашёлар ҳисобига фаолият юргизаётган кичик корхоналарни кўпайиб бораётгани қувонарли ҳолдир. Ушбу йўналишда ривожланган Европа давлатлари технологияларини кенг жорий қилиш фойдадан холи бўлмайди.

Мақоланинг шу жойига келганида якунлашни ўйлагандим. Аммо ёшлик хотираларим бунга изн бермади.

Болалик чоғларимизда кўчамиз этагида тол шохларида саҳардан булбуллар сайрашарди. Барча қўни-қўшниларни булбулларнинг сеҳрли сайроғи уйғотарди. Кейинчалик бу ажиб қушлар бутунлай йўқолиб кетди. Билишимча, эртадан кечгача қағиллайвериб асабларни чарчатадиган майналар булбулларни қувиб юборган.

Эндиликда шаҳримиз четларида бойўғли ва уккиларни беўхшов овозлари эшитиладиган бўлиб қолди. Бу бехосият қушлар чиқиндилар тўкиладиган жойларда каламуш ва сичқонларни овлаш билан кун кўришаркан. Биз инсонлар она табиат ҳукмдори эмас, балки фарзандлари эканимизни унутиб қўйгандаймиз. Булбуллар эса ҳукмдорларни ёқтиришмайди.

Биз томонларга яна булбул қайтармикан?

Ёки улар бизларни бутунлай тарк этишдими?!

Анваржон ҲАЛИМОВ

Ол-а!

ЖАҲОНДА НЕЧТА КОРЕЯ БОР?

ёки "Зиё"нинг "ғирт" зиён китобчаси ҳақида

Бир неча ой олдин Тошкентдаги газета дўконларининг биридан "Зиё" нашриёти чиқарган "Жаҳон мамлакатлари" номли китобча сотиб олгандим. Маълумотнома кўринишдаги китобнинг чоп этилган йили аниқ кўрсатилмаган. Титул варағидан маълум бўлдики, тўпламнинг муаллифи ҳам, муҳаррири ҳам Мансуров Шомуҳиддин экан. География, хусусан, иқтисодий география масалаларига болалигимдан бери қизиқиб келаман. Шунинг учун бу маълумотномадан кейинги даврларга оид аниқроқ маълумотларни топиш ниятида эдим.

"Бу китобча тест синовларига тайёргарлик кўраётган ўқувчиларга кўмакчи бўлади, деб умид қиламиз", деб ёзади муаллиф маълумотноманинг сўзбошисида. Бир хурсанд бўласан, бир ғашинг келади. Чунки кейинги йилларда юқоридаги мақсадда чиқарилган китобу маълумотномаларнинг саноғи йўқ. Абитуриентларга "ёрдам" бериш мақсадида ҳар ким ўзича "китоб" ёзади.

Мен-ку нафақадаги одам, ҳеч қандай тест-пест degани билан ишим йўқ, аммо қайсидир ёш ватандошим мана шу китобчадаги маълумотларга таяниб тест жавобларини белгилаган бўлса, унинг иши ўнгидан келмагани аниқ.

Нега дейсизми? Унда эшитинг: Китобчанинг 30-бетида Латвия давлати ҳақида мақола бор. Бу ерда Латвиянинг давлат тили латин тили деб кўрсатилган. Кўпчиликка маълумки, латвияликлар латин эмас, латиш тилида гапирадилар. (Лотин ёки латин тили (langua latina) фақат Ватикан давлатидагина давлат тили мақомига эга. Шу мақолада Латвия аҳолиси сони жуда катта аниқлик билан 2 миллион 479 киши (480 ёки 500 ҳам эмас!) эканлиги кўрсатилган. Менга бу ғалатироқ кўринди ва маълумотни текшириб кўриш учун қўлимга дастлаб илинган "У ким? Бу нима?" деб аталувчи, 1987 йил Тошкентда нашр этилган болалар энциклопедиясидаги "Латвия" номли мақолага қарадим.

Унда мазкур давлат аҳолиси 1987 йилгача бўлган ҳолатда 2 миллион 604 минг киши экани кўрсатилган. Орада ўтган 18 йил ичида аҳоли сони ўсса ўсгандирки, аммо нақ 604 минг кишига камаймагандир.

38-бетда эса Нигерия Африкада аҳоли сони бўйича энг катта давлат экани уқтирилгани ҳолда аҳолисининг сони бор-йўғи 11,5 миллион киши деб берилган. Юқорида айтилган болалар энциклопедиясида Нигериянинг аҳолиси 1987 йил ҳолатида 94 миллион киши деб кўрсатилган. Буни ўқиб, бизлар бехабар ҳолда Нигерияда ўлат ёки вабо тарқалиб, аҳолиси шунча камайиб кетибдими, деган фикр миянгиздан ўтса ажаб эмас...

Энг қизиғи 19-бетда. Данияга бағишланган мақолани ўқиган одам, Даниянинг пул бирлиги Исландия кронаси (?!) эканлигини билиб олади.

Китобчанинг айрим мамлакатлар иқлими, ҳайвонот ҳамда ўсимлик дунёси ва ҳоказоларга бағишланган қисмига баҳо бериш даражасидаги катта мутахассис эмасман, бироқ бу тарафда ҳам анча-мунча хатолар ўтиб кетган бўлса керак, деб тахмин қилишга етарли асослар бор.

Жаҳонда шу кунгача Корея Халқ Демократик Республикаси (пойтахти Пхенян) ва Корея Республикаси (пойтахти Сеул) деган 2 та мустақил давлат мавжуд эканига қарамай, тузувчилар Кореяни битта мамлакат, битта давлат сифатида кўрсатиб кетишган. Бунга ўхшаш китобларни ўқигач, ўзингга ҳам ишонмай қоласан. Замона суръати тез бўлса, балки икки Корея Республикаси яхлит давлатга айландимикин?! Ҳалиям бу ҳақда китобдан ўқияпмиз, унинг киоскада анча вақт офтоб уриб ётганини ҳисобга олсак, юқоридаги маълумотлар янгилик эмас, адашиш эканлиги аён бўлади.

Кўрсатилишича, "Зиё" нашриёти Гулистон шаҳри, Навоий шоҳкўчаси 5-уйда жойлашган экан. Бироқ китобчани ёзган, ё тўплаган, ё нашрга тайёрлаган Мансуров Шомуҳиддин ким эканлиги ҳақида умуман ҳеч нима дейилмаган. Шу сабаб у кишининг қайси соҳа вакили эканликларини ҳам била олмадим.

Кейинги вақтларда пули бор одам бир иккита ашула айтиб "машҳур" бўлиб кетиши осон иш бўлиб қолганидек, китоб ёздим, ё китоб чиқардим, деб мақтаниш ҳам урфга кираётгани бор ҳақиқат. Аммо китоб деганимиз бу "ўлдим-куйдим" қўшиқлардек бир-икки ҳафта ё ойлар ўтиб йўқ бўлиб кетадиган нарса эмас. Демак, адади 2000 та бўлган "Жаҳон мамлакатлари" китобининг ҳам бирорта нусхаси йиллар ўтиб сақланиб қолса ва узоқ келажакда уни ўқиган одам муаллиф ваноширларни "Ҳе, китоб чиқарган сенларни..." деб сўкиши аниқ.

Улуғларимиздан бири "Хатдан бақолироқ ёдгор йўқдур" деб айтиб кетган эканлар. Шундай экан, илм-маърифат тарқатиш ишига ҳисса қўшаман, ўзимдан бирор арзигулик ёзма ёдгорлик қолдираман, деган одам асосий диққат-эътиборини ижод маҳсулининг сифатига қаратсагина бақолироқ ва баҳолироқ китоб ярата олади.

Абдуқаҳҳор МУТАЛОВ,
ҳуқуқшунос

Мутолаа

Самарқандлик иқтидорли журналист, вилоят "Зарафшон" газетаси масъул котиби Адҳам Ҳайитов ўзининг навбатдаги китобини "Мен ўтган йўллар" (Самарқанд—2006 й.) деб атабди. Китобга устози, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмасининг аъзоси, профессор Абдурашид Абдураҳмонов мухтасар сўз боши ёзган.

"ЗАРАФШОН"ДА ҲОЗИР ҲАМ ДИКТАНТ ЁЗИШАДИ

Сўз бошида: "Истеъдодли журналист Адҳам Ҳайитов 1972 йилдан буён "Зарафшон" рўзномасининг меҳр тўла бағридадир. Мен бу пайтда шу таҳририятда бўлим мудири вазифасида ишлар эдим. Рўзноманинг бош муҳаррири Нуриддин Шукуров кечагина талабалик курсидан келган йигитнинг чанқоқ кўзларига меҳр билан боқиб, дастлабки хабар ва мақолаларини ўқиб, унинг келажагига катта умид билан қараган ҳамда вилоят рўзномасида ишлаб кетишига катта ишонч билдирган эди", дейди.

Бунга ҳам қарийб 35 йил бўляпти. Бу залворли йиллар силсиласида қанчадан қанча эврилишлар юз берди. Адҳамжон йиллар тўфонида ўсди ва улғайди. Қалами эса сайқал топди. Турли, айниқса маънавий-маърифий мавзуларда қизиқарли, долзарб муаммолар кўтарилган мушоҳадали мақолалар ва очерклар ёзди. Улардан ўнга яқини китобнинг биринчи бўлимида "Миллий мафкура ва маънавият" рукни остида берилганлиги жуда хайрли иш бўлган.

Серташвиш, завқли ва сурурли умрининг эллик бешинчи баҳорини ортда қолдирган Адҳам Ҳайитов китобининг иккинчи бўлимида "Ўтин", "Равот", "Ҳамробобо ва набиралари", "Омон бўлғур боларим-а" сарлавҳалари остида шўх ва шодон болалик даври ҳақида ҳикоя қилади. Катта уруш қатнашчиси, қишлоқ мухбири, марҳум отаси Ҳайит Искандаров ва онаизори Бегимой Исмоиловаларнинг ёрқин ва нурли сиймоларини, умргузаронлик қилган даврини китобхонлар кўз ўнгида ёрқин гавдалантиради. Оғайни-қариндош, ука-укалар ўртасидаги меҳр-муҳаббат риштaлари ҳамиша барҳақ эканлигига имон келтиради.

Адҳамжон Ҳайитов Ургутдаги 38- ва 37-мактабларда таълим олган. Бу мактабларда таниқли ёзувчи, шоир ва журналистлар Барот Бойқобилов, Эркин Неъмат, Нусрат Раҳмат, Абдусаид Кўчимов, Наврўз Ризо, Тошпўлат Тугал, Абдулазиз Йўлдошев ва бошқалар ўқиганлигини эътироф этади. Мактаб ўқитувчилари ва меҳрибон мураббийларини эсга олади.

Китобнинг учинчи бўлими "Зарафшоннинг ёниқ чироқлари" дея номланади. Унда катта ҳаётда ҳамфикр, ҳамқадам, маслаҳатдош бўлган устозлари, ажойиб журналистлар: Нуриддин Шукуров, Аҳмаджон Мухторов, Отахон Хўжаев, Манноб Нажмиддинов, ҳамкасблари: ҳаётдан эрта кўз юмган Азиз Йўлдошев, Нормуҳаммад Сайфиддинов, Жамол Турсунов ва бошқаларнинг ёрқин ва нурли ҳаёт йўллари ҳикоя қилинади ва пок руҳлари ёдга олинади.

Аҳмаджон ака газетанинг бехато, саводли ҳамда ўқишли чиқиши учун қайғурарди. Ходимларидан мудом шуни талаб қиларди. Таҳририятга ишга кирмоқчи бўлганлар уёқда турсин, ҳатто ижодий ходимлардан ҳам тез-тез диктант ёздириб оларди. "Бизлар ҳам вақтида роса диктант ёзганмиз, оғайнилар. Диктант ақлни чархлайди, саводхонликни оширади. Булар ҳар иккаласи журналист учун жуда муҳимдир ва ўзи ҳам ходимлар билан баббаравар диктант ёзарди. Бу анъана "Зарафшон"да ҳозир ҳам давом этиб келмоқда.

Очиғи, бугун устозни бекор йўқламадик. Нашрлар қўзиқориндай кўпайиб кетган бир пайтда, бизнингча, Аҳмаджон акага ўхшаган фидойи, иқтидорли журналистларга эҳтиёж сезилгандек", дея ёзади ўз эсдаликларида. Бу ҳақ гап. Иқтидорли журналистларга нафақат эҳтиёж, зарурият туғилмоқда. Айрим журналистларнинг саводхонлигини бир ғалвирдан ўтказиб кўринг-чи?! Ҳайҳот, дея ёқа ушлашингиз аниқ. Лекин уларнинг бурнига ҳода етмайди. Ёзган мақолаларини таҳририятдагилар таҳрир қилиб сочи оқаради.

Адҳам Ҳайитов умрининг муаззам бекатида журналистлик фаолиятини холис баҳолагани, эсдалик китоб ёзиб қалбларни нурга, ёғдуга тўлдиргани жуда қувончли.

Лутфулла МАМАСОЛИЕВ,
журналист

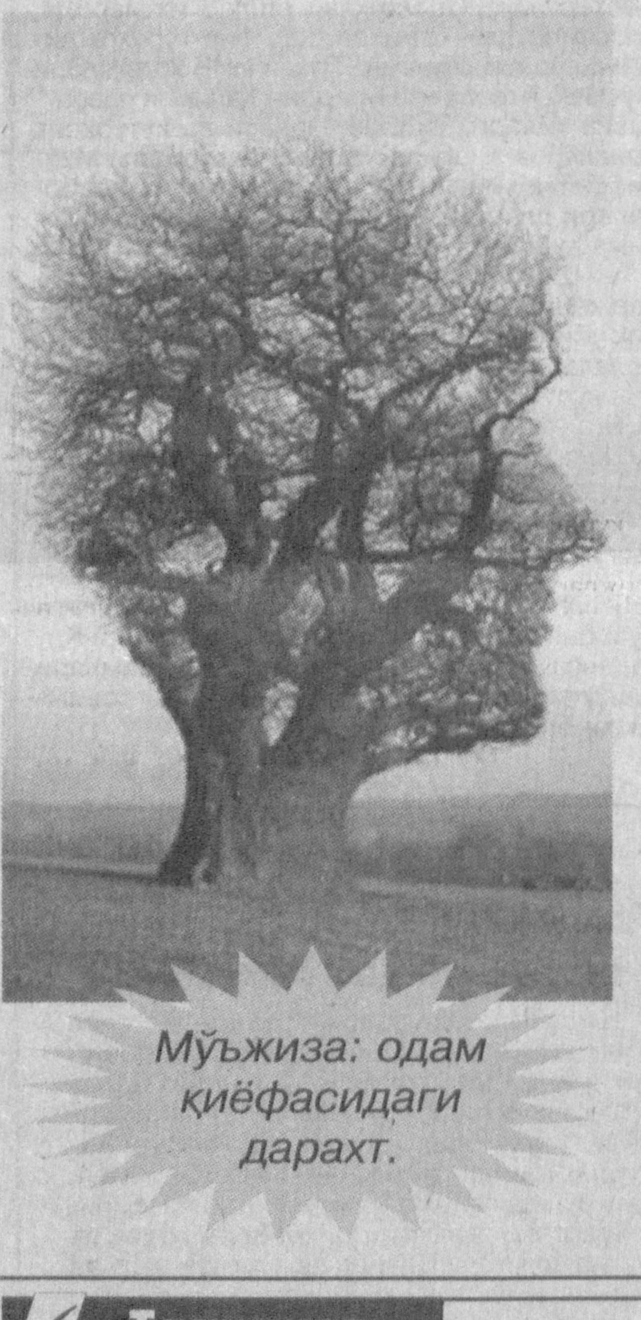

Мўъжиза: одам қиёфасидаги дарахт.

Бугун қандай кун?

26 июль — Либерия ва Мальдив давлатлари мустақиллиги куни. Бу кунда жаҳон тарихида қуйидаги муҳим ҳодисалар рўй берган:

1788 йил. Инглиз мустамлакачилари томонидан Австралиянинг Сидней шаҳрига асос солинди.
1805 йил. Везувий вулқони қўзғолиши натижасида Неаполь шаҳри вайронага айланди, 26 минг киши қурбон бўлди.
1856 йил. Инглиз адиби, "Нобель" мукофоти соҳиби Бернард Шоу таваллуд топди.
1858 йил. Барон Ротшилд инглиз парламентининг дастлабки яҳудий аъзоси бўлди.
1864 йил. Россияда билим юртлари ташкил этиш тўғрисида низом қабул қилинди.
1865 йил. Инглиз доктори Жеймс Беррининг вафотидан кейин узоқ йиллар ушбу ном остида аёл киши яширингани маълум бўлди.
1875 йил. Швейцариялик олим, аналитик психология асосчиси Карл Юнг дунёга келди.
1867 йил. Туркистон генерал-губернаторлиги ташкил этилди.
1903 йил. АҚШ Федерал қидирув бюроси тузилди.
1908 йил. Чили президенти (1970-73), генерал Пиночет томонидан қатл этилган Сальвадор Альенде туғилди.
1937 йил. Япония Хитой устига уруш бошлади.
1939 йил. Австралиянинг амалдаги бош вазири Жон Ховард дунёга келди.
1947 йил. Америкада мудофаа вазирлиги ташкил этилди.
1963 йил. Македония пойтахти Скопье зилзила натижасида вайрон бўлди.
1966 йил. Хитойда мактаб ва университетлар ярим йилга ёпиб қўйилди. Ўқувчи ва талабалар "маданий инқилоб"га сафарбар этилди.
1978 йил. Даниялик олим У. Петерсон қутбдан 706 км узоқликда жойлашган Ернинг энг шимолий нуқтаси – Одак оролини кашф этди.
1993 йил. Озарбайжонда миллий валюта — манат муомалага чиқарилди.
1994 йил. Яйа Гаммет 29 ёшда Гамбия президентлигига сайланди. Гаммет ҳозиргача дунё тарихидаги энг ёш президент бўлиб қолмоқда.
2000 йил. Хитой "Енгилмас куч" деб номланган ўз суперкомпьютерини яратди.
2001 йил. Шимолий Корея раҳбари Ким Чен Ир Россияга расмий ташриф билан келди. Бу корейс раҳбарининг ўз фаолияти даврида сафар қилган иккинчи давлати эди.

Тадқиқот

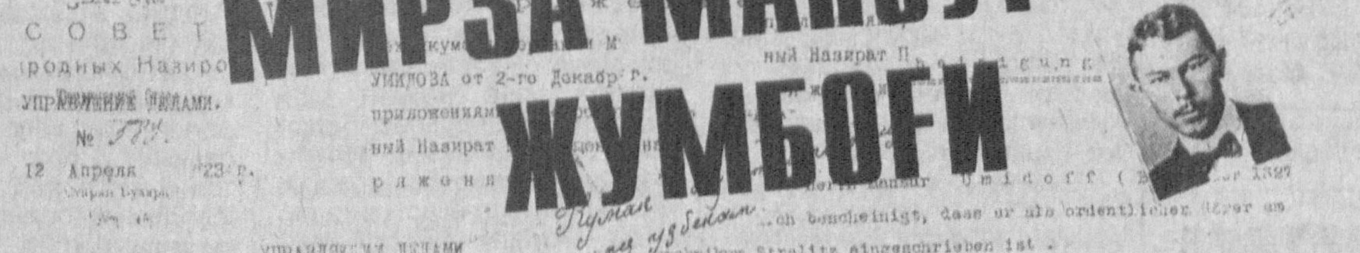

МИРЗА МАНСУР ЖУМБОҒИ

1917 йилнинг октябрида Ўрта Осиёда большевикларнинг ҳокимият тепасига келиши, айниқса, 1918 йил февралида Туркистон Мухторият ҳукуматининг мағлубиятга учраши миллий мустақиллик йўлида фаолият олиб бораётган маҳаллий зиёлилар бошига оғир зарба бўлиб тушди. Бироқ шундан кейин ҳам улар ўз орзу-умидлари ва мақсадларидан бир қадам ҳам чекинмадилар. 20-йилларнинг бошларида улар халқ хўжалиги, фан ва маданиятнинг энг муҳим соҳалари бўйича юқори мутахассисларни етиштириш йўли билан ҳокимиятни қўлга киритишга аҳд қилдилар. Уларнинг илмий-маданий ҳамкорлик ҳақидаги режаларини Германия ҳукумати ҳам қўллаб-қувватлади. 1922 йилнинг кузида Бухоро Халқ Совет Республикаси (БХСР)нинг ташаббуси ва моддий ёрдами билан, айрим маълумотларга қараганда, етмишга яқин туркистонлик ёшлар Германияга ўқишга юборилди.

Таниқли адабиётшунос олим Шерали Турдиев мана ўн йилдирки, Германияга ўқишга борган ватандошларимиз тақдири билан шуғулланиб, бир рисола ва ўнлаб мақолаларни эълон қилди. Куни кеча унинг кўп йиллик илмий изланишларининг натижаси ўлароқ "Улар Германияда ўқиган эдилар" деган салмоқли асари нашр этилди. Олим бу китобида ўша йили Германияга ўқишга бориб, Ватанига қайтиб келган 12 нафар ва узрли сабабларга кўра қайтиб келмаган 5 нафар собиқ талабалар тўғрисида маълумот берган. Яна шу китобга илова қилинган хотираларда Ш. Турдиевга маълум бўлмаган 10-12 нафар собиқ талабалар номи тилга олинган. Ҳолбуки, юқорида қайд этганимиздек, 1922 йилда Германияга 70 га яқин ёки ундан зиёд талабалар юборилган эди.

Камина яқинда давлат архивларида ишлар эканман, тасодифан яна бир номаълум ўзбек йигитнинг Германияда таҳсил кўришига оид ҳужжатлар билан танишишга муваффақ бўлдим. Бу йигитнинг исми Мирза Мансур Умидов бўлиб, у америкалик профессор Уит Морнинг мадади билан Берлинга ўқишга борган. Профессор унга ойида 7 доллардан хайрия ёрдамини кўрсатиб турган. Аммо бир томони, ўқиш, лабораториядан фойдаланиш пулли бўлгани, иккинчи томони, ўқув дарслик ва қўлланмаларини сотиб олиш зарур бўлгани учун бегона мамлакатда 7 доллар билан турмуш кечириш қийин кечган. Тўғри, профессор билан келишувга ва хорижда расм бўлган урфга кўра, талабанинг ўзи ҳам ўқишдан ташқари вақтда ишлаб пул топиши лозим эди. Лекин ортиқча вақт топа олмагани ёки бошқа бирор сабаб биланми ишлай олмай, мушкул аҳволда қолган талаба 1922 йил 15 майда ёрдам сўраб Тошкентга, Маориф халқ комиссарлигига мурожаат қилади. Бу вақтда ҳали туркистонлик талабалар Германияга юборилмаган эдилар. Шунинг учун ҳам Мирза Мансур, агар Маориф халқ комиссарлиги унинг илтимосини қондиришни мумкин деб ҳисобласа, моддий ёрдамни Озарбайжон талабаларининг Берлиндаги уюшмаси орқали юбориш қулайлигини айтади.

Орадан беш-олти ой ўтгач, Берлинга туркистонлик талабалар ҳам етиб келадилар. Мирза Мансур Тошкентда бу талабаларга ёрдам кўрсатиш мақсадида "Кўмак" жамияти ташкил этилганидан хабар топиб, ўша йилнинг 22 декабрида мазкур жамият номига илтимоснома йўллайди ва ўзини ҳам Германиядаги стипендия олувчи талабалар рўйхатига киритишларини сўрайди. Айни пайтда ўзининг "Россиядаги янги ва илғор ҳаракатларга нисбатан ҳамиша тарафдор бўлгани, Туркистон манфаатларига эса ҳамиша сидқидилдан хизмат қилишни истагани"ни алоҳида қайд этади.

Мирза Мансурнинг аризаси рус тилида саводли ва чиройли дастхат билан ёзилган. Бу хатни ўқир экансиз, унинг нафақат рус, айни пайтда немис ва инглиз тилларини ҳам озми-кўпми билган, деб ўйлайсиз ва унга нисбатан ўзингизда илиқ туйғулар пайдо бўлганини сезасиз.

Юқорида зикр этилган илтимоснома Мирза Мансурнинг ҳозир давлат архивларида сақланаётган яккаю ягона хати эмас. Унинг биринчи хати 1923 йил апрель ойининг бошларида, айтиб ўтилганидек, Туркистон Маориф халқ комиссарлигига келган. Комиссарлик бу иш билан Бухоро Халқ Комиссарлари Кенгаши шуғулланаётгани учун уни БХСР ХККга йўллаган. Аммо БХСР, чамаси, унга бир маротабалик ёрдам кўрсатган.

Мирза Мансур ватандошларининг катта бир гуруҳи Германияга етиб келганларидан кейин иккинчи хатини тўғридан тўғри "Кўмак" жамиятига юборган.

Мирза Мансур, илтимосномадан маълум бўлишича, 1898 йили Тошкентда туғилган. Афсуски, мазкур ҳужжатда унинг отаси Мирза Иброҳим Умидов тўғрисида бирор маълумот йўқ. Аммо унинг ҳам, фарзандининг ҳам исмлари Мирза сўзи билан бошлангани Мирза Иброҳим Умидов тошкентлик тараққийпарвар кишилардан бири бўлган, деб тахмин қилишимизга асос беради. Бу тахминимизни ўғли Мирза Мансурни 1910 йилда Тошкентдаги "реал билим юрти"га ўқишга берганлиги ҳам тасдиқлаши мумкин. Рус миллатига мансуб ўқувчилар учун барпо этилган бу билим юртида ўтган аср бошларида маҳаллий амалдорлар ва савдогарларнинг бармоқ билан санарли фарзандларигина таълим ва тарбия олганлар.

Мирза Мансур реал билим юртида етти йил таҳсил кўрганидан кейин, 1917 йилда Киев шаҳрига бориб, ўша ердаги Политехника институтига эркин тингловчи бўлиб ўқишга кирган. 1918 йилда 1-курс учун барча фанлардан имтиҳон топшириб, 2-курсга ҳақиқий талаба сифатида қабул қилинган. Аммо шу даврда Украинада авж олган инқилобий-синфий кураш талабалар муҳитини ҳам ўз гирдобига тортгани сабабли Мирза Мансур 1919 йилда, ўзининг ёзишича, ўқишни бирор "маданийроқ мамлакат"да давом эттиришга қарор қилган. Шу мақсадда у Киевни тарк этиб, дастлаб ўз ватанини, ота-онасини зиёрат этмоқчи, кейин эса улардан оқ фотиҳа олиб, ўша "маданий мамлакат"га бормоқчи бўлган. Аммо Тошкентга келаётган пайтида йўл ёпиқ бўлгани туфайли Бокуда бир неча ой қолиб кетган. Шу вақтда Озарбайжон ҳукумати ўқишни давом эттиришлари учун ўз талабаларини хорижга юбораётган эди. Мирза Мансур улар билан бирга хорижга ўқишга боришга қанчалик уринмасин, ўз орзусига эриша олмаган.

1920 йили, йўл очилганидан кейин, Мирза Мансур Тошкентга келиб, дўсти Саид Хўжаев билан бирга давлат йўли билан чет элга ўқишга бориш имкониятларини ахтаради. Аммо уларнинг саъй-ҳаракатлари зое кетгач, Мирза Мансур дўсти Саид Хўжаевсиз Бухорога бориб, ўзининг ёзишича, БХСР ички ишлар нозири Орифовнинг ёрдами билан Афғонистонга боради. Унинг мақсади Ҳиндистон орқали бизга номаълум бўлган "маданийроқ мамлакат"га бориш эди. Бироқ у Кобулда Ҳиндистонга бориш учун рухсат ололмайди. Аммо 192? йилда Афғонистонда Жамол Пошa ва Туркия ҳукуматининг Кобулдаги вакили билан учрашиб, улар ёрдами билан Анатолияга боришга рухсат олади ва Марв, Боку, Ботуми орқали Анқарага боради. У йўлда бор-будини ўғирлатиб, сариқ чақасиз, пиёда Истанбулга етиб келади.

Мирза Мансур, бошқа ватандошлари сингари, шу йилларда Россиянинг фуқароси ҳисоблангани учун рус элчихонасига бориб, хорижий мамлакатлардан бирига ўқишга боришига ёрдам беришларини сўрайди. Элчихона қошидаги "Рус илмий гуруҳи" эса уни нима учундир америкалик профессор Уит Морга рўпара қилади.

Хуллас, Мирза Мансур 1922 йил 22 март куни мазкур профессор ёрдами билан Берлинга етиб келган. Май ойининг бошларида эса Берлиндаги Олий техника билим юртига ўқишга кирган. Аммо кутилмаганда, шу йилнинг октябрь ойида ўқишни Стрелиц деган кичик бир шаҳарчадаги политехника техникумига кўчирган.

У 1922 йил 2 декабрда "Кўмак" жамиятига илтимос билан мурожаат этганида ана шу техникумда таҳсил олаётган эди.

Архив ҳужжатлари ўтган асрнинг 20-йиллари аввалида Германияга ўқишга борган Мирза Мансур Умидовнинг юқорида баён қилинган ҳаёти ҳақидагина ҳикоя қилади, холос. Унинг кейинги ҳаёти қандай кечган? Нега туркистонлик талабаларнинг катта бир гуруҳи Германия (Берлин)га борганида, у ўқишини Берлиндан чекка бир шаҳарчага кўчирган? Нега бошқа ватандошлари билан алоқада бўлмаган? Нега ўз Ватанига қайтиб келган талабалар ҳам, совет давлатида бошланган қатағон туфайли Туркия ёки Германияда қолиб кетган ватандошларимиз ҳам ўз хотираларида унинг номини умуман тилга олмаганлар? У шу йилларда туркистонлик талабалар атрофида авж олган сиёсий ўйинларнинг қурбони бўлмаганмикин?..

Мирза Мансурнинг ўзи ўқишини Берлиндаги Олий техника билим юртидан Стрелицга кўчириш сабабини "вилоятда самарали ишлаш имкониятининг катталиги" билан изоҳлаганки, бунга ишониш қийин.

Наим КАРИМОВ

Дараклар

ЮШЧЕНКО НИМА ҚИЛАР ЭКАН?

Украина президенти Виктор Ющенко мамлакат конституциясида белгиланган муддат ичида парламент ҳукумат таркибини тасдиқламагани боис уни тарқатиб юбориш ҳуқуқига эга.

Парламент сайловида “Минтақалар партияси”-га ютқазиб қўйганидан аламзада Юлия Тимошенко блоки ҳамда Ющенконинг “Наша Украина” партияси президентнинг айнан шундай йўл тутишини жуда-жуда истайди.

Бироқ кузатувчиларнинг фикрига кўра, президент бу қалтис “ўйин”га кирмаса керак. Зотан икки ой муддат ўтиб ҳам жаноб Ющенконинг ўзи парламентга бош вазир номзодини киритгани йўқ.

Таҳлилчилар Виктор Ющенконинг тезроқ бир қарорга келиши лозимлигини таъкидлашмоқда. Мамлакатдаги вазият таранглашгандан таранглашиб боряпти. Президентнинг сукут сақлаб туриши “Минтақалар партияси”, Украина социалистлар ва коммунистлар партиялари тузган Аксилинқироз иттифоқ билан Юлия Тимошенко блоки ҳамда “Наша Украина” партиялари ўртасида фойдасиз кураш кучайиб, мамлакатдаги тангликни янада чуқурлаштириб юбориши мумкин.

Аксилинқироз иттифоқ вакиллари «Ющенко Виктор Янукович номзодини бош вазирликка тасдиқламаса, парламент бу расмиятчиликни ўзи амалга оширади», деб таъкидламоқдалар. Юлия Тимошенко тарафдорлари эса нафақат парламентни тарқатиб юбориш, балки яна одамларни Мустақиллик майдонига намойишга чиқишга чақиришяпти.

Душанба куни кечқурун Рада спикери Александр Мороз украин халқига мурожаат қила туриб, “Ющенконинг парламентни тарқатиб юборишига қонуний асоси йўқ ва президент бу авантюрага бормайди”, деди.

ЛИВАН УРУШ ИЧИДА

АҚШ Давлат котиби Кондолиза Райс Шэннон (Ирландия)да Ливандаги уруш ҳаракатларини зудлик билан тўхтатишга чақирди.

Оқ уй раҳбарининг топшириғига кўра Яқин Шарқдаги вазият юзасидан музокаралар ўтказиш учун бу ерга келаётган Райс хоним режаларига кутилмаганда ўзгартириш киритиб, Ливан пойтахти Байрутга борди.

Райс Байрутда Ливан бош вазири Фуад Синьора ва шиаларнинг “Амал” ҳаракати аъзоси, “Ҳизбуллоҳ” томонидан музокараларга вакил этиб тайинланган спикер Набих Бери билан учрашди. Спикер Райснинг таклифини рад этди ва аввало Исроил тарафи босқинни тўхтатишини талаб қилди. Сешанбага ўтар кечаси Райс Қуддусга ташриф буюрди.

Исроил армияси ҳарбийлари Ливан ичкарисига тобора кириб бормоқдалар. Жанубий Ливанга қўшимча танклар ва қўшин киритилган. Улар “Ҳизбуллоҳ”нинг маркази Бинат-Жобил шаҳрини қамалга олган. Генерал-лейтенант Дан Халуцнинг айтишича, шаҳар ҳудудида юзлаб “Ҳизбуллоҳ” жангарилари яширинган. Зирҳли техника ва қўшин шаҳарни ишғол қилган. Душанба куни икки нафар Исроил ҳарбийси ҳалок бўлди, йигирмага яқини жароҳат олди, деб хабар тарқатди Исроил армияси матбуот хизмати. “Ҳизбуллоҳ” ҳаракати эса беш Исроил танки йўқ қилинганини айтмоқда.

Кеча эрталаб ярадорларни жанг майдонидан олиб чиқаётган пайтда Исроилнинг Apache русумидаги вертолёти ҳалокатга учраган. “Ҳизбуллоҳ” вакиллари вертолётни уриб туширганликларини даъво қилишмоқда. Исроил армияси эса вертолёт электр симларига ўралашиб қулагани, икки нафар жангчи ҳалок бўлгани ва олти киши яраланганини билдирди.

Уруш ҳаракатлари бошланган ўтган 12 кун орасида Исроил томонидан 36 киши, жумладан, 19 ҳарбий ҳалок бўлган. 350 дан ошиқ тинч аҳоли ва 9 ҳарбий яраланган. Ливанда эса 377 киши ҳалок бўлган, бир неча минг киши яраланган.

НЕМИС ВРАЧЛАРИНИНГ НОРОЗИЛИГИ

Германия врачлари маҳаллий ҳукумат вакиллари билан ўтказган музокаралари натижасиз тугаганидан сўнг иш ташлашни давом эттирадиган бўлди.

Мана уч ҳафтадирки, 700 маҳаллий клиника ва тиббиёт муассасаларининг 70 мингга яқин ходимлари маошларини 17 фоизга ошириш ва меҳнат шароитларини яхшилашни талаб қилиб иш ташлаганлар.

Тиббиётчилар касаба уюшмасидан билдирилишича, иш ташлаш тез тиббий ёрдам ва инсон ҳаётини сақлаб қолишга масъул муассасаларнинг ишига халақит бермайди.

Жанубий Бавария ва Баден-Вюртемберг ерларида энг кўп иш ташлаш ҳолати кузатилган. Касаба уюшмалари вакилларининг таъкидлашича, Германия тиббиётчилари ҳафтасига ўртача 60-80 соат ишлар экан ва бу шартномада кўрсатилганидан қарийб икки баравар кўп. Иш ташлаш ташкилотчиларининг эътироф этишича, қўшимча ишланган соатларга ҳақ тўланмаслиги уларни мазкур ҳаракатларга мажбур қилган.

ММMда

НОН ҚОННИ КЎПАЙТИРАДИ

фақат бунинг учун ун бойитилган бўлиши керак

Миллий матбуот марказида “Унни бойитиш бўйича Миллий дастурнинг матбуот, телевидение ва радиоэшиттириш соҳасидаги 2-Миллий мукофоти” танлови эълон қилиниши муносабати билан матбуот анжумани бўлиб ўтди.

Маълумки, 2005 йилнинг август ойида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Унни бойитиш бўйича Миллий дастурнинг амалга оширилиши борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги 153-сонли қарори чиққан эди. Мазкур қарорнинг ижросини таъминлаш, темир танқислиги ҳамда унни бойитишнинг хусусиятларини акс эттирувчи мавзуларни ОАВда ёритиш ва бу орқали жамоатчиликнинг тиббий билимларини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси ва БМТ Болалар жамғармаси ЮНИСЕФнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси ҳамкорликда “Унни бойитиш бўйича Миллий дастурнинг матбуот, телевидение ва радиоэшиттириш соҳасидаги Миллий мукофоти” танлови ташкил этилди. Танлов 6 номинация: телевидение, радио, босма ОАВ, минтақавий ОАВ, фото ва электрон ОАВлардан иборат бўлиб, унда республика, вилоят, шаҳар ва туманлардаги оммавий ахборот воситаларида фаолият кўрсатувчилар қатнашишлари мумкин. Танловга тақдим этиладиган материаллар телевидение учун 4 ва ундан ортиқ, радио ва босма ОАВ учун 5 ва ундан ортиқ, фотосуратлар учун 10 ва ундан ортиқ, интернет нашрлари учун 5 ва ундан ортиқ бўлиши, материаллар 2006 йилнинг 1 июлдан 2007 йилнинг 31 январигача бўлган вақт оралиғида нашр этилиши ёки эфирга узатилиши керак. Натижалар 2007 йилнинг февраль ойида эълон қилинади. Ғолиблар компьютер, DVD плейр, мусиқий марказ, рақамли фотоаппарат, рақамли диктофон, уяли алоқа телефони каби совринлар билан тақдирланадилар.

Танловнинг устувор мақсади — аҳоли соғлиғини сақлашга ҳисса қўшиш. Зеро, бугунги кунда камқонлик билан касалланиш кўп тарқалган бўлиб, бунинг олдини олишда темир моддаси мавжуд бўлган озиқ-овқатларни истеъмол қилиш яхши самара беради. Анжуманда иштирок этган мутахассис Д. Сулаймонова берган маълумотларга кўра, ҳозир дунёда 2 миллиард одам анемия билан касалланган. Унинг кўп қисми темир танқислиги оқибатида юзага келгандир. Ривожланган мамлакатларда 5-20 фоиз, Ўзбекистонда эса 57-60 фоиз инсон анемиядан азият чекади. Меъёрга кўра, камқонлик касали билан оғриган беморлар сони 30 фоиздан юқори бўлса, давлат сиёсати нуқтаи назаридан чоралар кўрилиши лозим. Юртимизда ҳам бунга қарши курашнинг 3 стратегияси белгиланган: Биринчиси — унни темир билан бойитиш. Ҳозир жаҳондаги 48 мамлакатда ун бойитилади. Ўзбекистон ҳам улар сафидан жой олди. Иккинчиси — темир препаратларини истеъмол қилиш. Бу дорихоналарда сотиладиган махсус таблеткаларни истеъмол қилиш. Бундан юртимизда кенг фойдаланилмаётган бўлса-да, баъзи жойларда бепул дорилар тарқатилгани қайд этилган. Учинчиси — тўғри овқатланишни йўлга қўйиш. Яъни табиий темирга бой маҳсулотлар (сабзавот, мева, кўкатлар, ловия, мош, маккажўхори, дуккаклилар)ни мунтазам тановул қилиш. Хулосаларга кўра, биринчи усул — унни темир билан бойитиш энг қулай ва самаралисидир. Чунки биз бошқа озиқ маҳсулотларини истеъмол қилмаслигимиз мумкин, аммо нонни ҳар куни тановул қиламиз. Бойитилган унга нафақат темир моддаси, балки фолий кислотаси, Б1 ва Б2 каби витаминлар ва бошқа моддалар ҳам қўшилади. Ўзбекистонда биринчи навли ва Қозоғистон уни бойитилади. Бойитилган ун қопида “Соғлом маҳсулотлар” белгиси бўлади. Истеъмолчи сотувчидан мазкур ёрлиқни сўраши мақсадга мувофиқдир.

Аҳолини камқонликдан халос этиш жамиятнинг интеллектуал потенциалини сақлаб қолишдир. Чунки анемияга чалинган инсон ақлий ривожланишдан ортда қолади. Иммунитети кучсизланиб, хотира ёмонлашади. Меҳнат унумдорлиги 6-17 фоизга пасаяди. Анемия соғлом авлодни дунёга келтиришга ҳам таъсир кўрсатмай қолмайди. Ўзбекистонда ҳомиладор аёлларнинг 80 фоизи, туғиш ёшидаги аёлларнинг 60 фоизи, болаларнинг 57 фоизи камқонлик билан касалланган.

Миллий дастур менежери Олим Мирхошимовнинг таъкидлашича, юртимизда 28 та ун ишлаб чиқариш комбинатлари фаолият кўрсатмоқда. Ун ишлаб чиқарувчи хусусий корхоналарни ҳам унни фортификациялаш жараёнига жалб этиш, бойитилган унни импорт қилиш устидан назорат ўрнатиш ҳам зарур масалалардандир.

Анжуман сўнггида унни бойитиш миллий дастури веб-сайти — **www.non.uz**-нинг тақдимот маросими ўтказилди. ЮНИСЕФдан вакил — Р. Ҳайдаров журналист ва раҳбар ходимлар учун махсус ишлаб чиқарилган интернет сайти билан иштирокчиларни таништирди. Ҳакамлар аъзоси вазифасини бажарувчи журналистлар танлов материаллари фақат информацион шакл билан чекланиб қолмасдан, илмий-публицистик ва оммага мос қилиб тайёрланиши зарурлигини билдириб, аввалгисидан-да самарали бўлишига тилак билдирдилар.

Дурдона АЛИМОВА

Нигоҳ

БЎРОН БИЛАН БЕЛЛАШАЁТГАН БЕЛОРУСЬ

«Европанинг сўнгги диктатураси» деб аташаётган мамлакат ҳаётига назар

Европа жамиятларида диктатура, яккаҳокимликка кескин қарши муносабат шаклланган. 12 йилдан бери Александр Лукашенко раҳбарлик қилиб келаётган Белорусь Республикасини Ғарб давлатлари аллақачон яккаҳокимлик тузумида яшаётган давлатлар таснифига киритишган. Мамлакатни халқаро сиёсий давраларда «Европанинг сўнгги диктатураси» деб аташ урф бўлган...

Маслагида собит президент

Белорусь Республикаси президенти Александр Лукашенко қатъиятли, ўз мақсадидан қайтмайдиган ва маслаги йўлида кўп нарсаларни қурбон қилиши мумкин бўлган раҳбар сифатида танилган. 12 йиллик Лукашенко президентлиги даврини таҳлил қилганда, унинг давлат раҳбарлик йилларида мамлакатда кескин ижтимоий-сиёсий вазият ҳукмронлик қилгани, ҳукумат ва унга мухолифатда бўлган кучлар ўртасида доимий кураш давом этганини кузатиш мумкин.

1994 йили Белорусь тарихида илк маротаба ўтказилган президентлик сайловида Лукашенко яққол ғалабага эришганди. Ўша пайтларда Олий Кенгаш депутати бўлган сиёсатчининг парламент минбаридан туриб ҳукумат раҳбарларини коррупция ва порахўрликда айблаб сўзлаган оташин нутқлари ғалаба омили бўлган эди. Ҳарқалай, халқ ўз манфаати йўлида муқаддас қадриятларни ҳам сотишга тайёр амалдорларни қаттиқ танқид қилган арбобдан катта нарсалар умид қилган эди. Шу тариқа Александр Лукашенко республика президенти сифатида иш бошлади.

Президент ва парламент ўртасида аввал-бошдан мавжуд бўлган келишмовчилик 1996 йили юқори нуқтага чиқди. Қонун чиқарувчи идора Лукашенкога импичмент (президентни ваколат муддатидан олдин истеъфога чиқариш) эълон қилишга яқин қолган бир пайтда давлат раҳбари зудлик билан икки палатали парламент ташкил этиш масаласида референдум эълон қилди. Шу тариқа Лукашенкога қарши кайфиятда бўлган Олий Кенгаш тарқатиб юборилди. Унинг ўрнига икки палатали Миллий мажлис иш бошлади. Лукашенко ҳам Конституцияга киритилган ўзгаришга кўра, 1996 йилдан янги муддатда президент вазифасини бажаришга киришди.

1999 йили яна катта норозилик намойишларини ўтказган мухолифат президентнинг ваколат муддати тугагани, 1996 йилги Конституцияга киритилган ўзгартириш ноқонуний эканини даъво қилди ва бир пайтлар бош вазир вазифасида ишлаган Михаил Чигирни президентликка номзод сифатида илгари сурди. Бироқ бутун мамлакатни қамраб олган намойишлар Михаил Чигир ва унинг оила аъзолари қамалганидан бошқа ҳеч қандай натижа бермади...

2001 йили Белорусда иккинчи марта президентлик сайлови бўлиб ўтди. Лукашенко 76 фоиз овоз тўплаб яна давлат раҳбари лавозимини сақлаб қолди. Европа давлатлари ва АҚШ одатдагидек сайлов натижаларини тан олмади.

Мухолифат борми, мухолифат?..

2004 йил — Лукашенко президентлиги даврининг 10-санаси. Белорусь раҳбари кетма-кет икки муддатда президентлик қилган шахс учинчи марта ҳам сайловда қатнашиши мумкинлиги масаласида умумхалқ овоз бериш тадбири — референдум ўтказди. Референдумда кутилганидек... халқ бир овоздан Лукашенко учинчи муддатда ҳам президентлик қилиши мумкинлигини ёқлаб овоз берди.

Узоқни кўзлаб амалга оширилган бу сиёсий тадбир 2006 йилнинг 19 мартида ўз мевасини берди. Мамлакатда ўтган президентлик сайловида Александр Лукашенко яна ғалаба қозонди: сайловчиларнинг 82 фоизи унга ишонч билдирди. Демократик кучлар конгрессидан Александр Милинкевич, «Грамада» партиясидан Александр Козулин президентлик учун кураш олиб борди. Бироқ мухолифат катта умид ва илинжлар билан иштирок этган сайлов кўнгилдагидек натижа келтирмади.

Минскнинг Октябрь майдонида 10 мингга яқин киши иштирокида ўтган намойиш ҳали кўпчиликнинг ёдидан кўтарилмаган. Бу Лукашенкони сайлов натижаларини сохталаштиришда айблаган мухолифатнинг ўзига хос норозилик ифодаси эди.

Маълум бир сиёсий мақсадга эришиш йўлида ўтказиладиган намойишлар баъзида Ғарб давлатларида ҳам натижасиз тугаётган бир пайтда диктатурада айблашаётган ҳукуматдан нима ҳам кутиш мумкин?..

Норозилик чиқишлари натижаси шу бўлдики, кечагина президентлик учун курашган Милинкевич, Козулин каби ўнлаб сиёсий етакчилар ва воқеаларни ёритиш учун Октябрь майдонига келган 22 (!) журналист ҳибсга олинди.

Белорусь мухолифати мана 12 йилдирки, Лукашенко ҳукумати билан сиёсий кураш олиб боради. Бироқ бироз эркинроқ фикр билдира бошлаган оммавий ахборот воситаларининг зудлик билан ёпиб қўйилаётгани, амалдаги ҳукуматни ёқламаган фуқаролар тазйиқ ва таъқибга учраётгани, мухолифат фаолияти учун шарт-шароитнинг мавжуд эмаслиги ва сиёсий рақобатдаги ғирромлик — буларнинг барчаси яккаҳукмронликни мустаҳкамлашга хизмат қиляпти, холос.

Синовлардан ўтган кураш усули

Белорусда мухолифат билан кураш борасида ўзига хос кураш йўли танланган. Давр синовларидан ўтган бу усулга кўра, қайсарлик йўлини танлаган сиёсий арбобларга тўрт девор орасида, панжара ортида ўз фикр-қарашларини яна бир бор сарҳисоб қилиш имкони берилади. 1999 йили президентликка даъво қилган Михаил Чигир тақдири ҳақида юқорида айтилди. 2001 йилги сайловда давлат раҳбарлигига номзод бўлган, бир пайтлар Ташқи иқтисодий алоқалар вазири бўлган Михаил Маринич ҳам кўп ўтмай жиноий айблов билан қамоққа олинди.

Жорий йилнинг 19 мартида ўтган учинчи президентлик сайловида Лукашенкога рақиб бўлган «Грамада» партияси етакчиси Александр Козулин қисмати ҳам бошқа мухолиф етакчиларникидан фарқ қилмади. Ҳукуматга қарши норозилик чиқишлари уюштирганликда айбланган сиёсий етакчи 13 июль кунги суд йиғинида беш ярим йилга озодликдан маҳрум этилди.

Белорусда амалдаги ҳукуматга ва Лукашенкога қарши бўлган шахсларнинг изсиз йўқолиши ҳам одатий ҳолга айланган. Собиқ Ички ишлар вазири, президентнинг мухолифи Юрий Захаренко, бир вақтлар бош вазир ўринбосари бўлган ва президент билан чиқишолмай истеъфога чиққан Виктор Гончар ва яна ўнлаб арбоблар беному нишон йўқолган.

Саломга яраша алик

Европа Иттифоқи давлатлари ва АҚШнинг расмий Минскка бўлган муносабати март сайловидан кейин янада ёмонлашди. Лукашенко ҳукуматига қарши намойишлар оммавий ҳибслар билан якунлангач, дипломатик мажбурият остида қилинаётган «салом-алик» ҳам тўхтади. АҚШ ҳам, Европа Иттифоқи ҳам Александр Лукашенко ва Минск ҳукуматининг айрим юқори лавозимли вакилларини ўз ҳудудига қўймаслик тўғрисида қарор қабул қилди. Ўз фаолияти даврида Европага бир мартагина расмий ташриф билан борган Белорусь президенти яна кўҳна қитъага бормоқчи бўлса, ЕИнинг бирор бир давлати унга виза бермаслиги аниқ. Лукашенконинг Колумб кашф этган диёрга бориши тўғрисида эса гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

Иттифоқчилик нима бўлади?

Россия ва Белорусь азал-азалдан бир-бирига яқин ҳамкор бўлган давлатлар экани маълум. Буни Александр Лукашенко учинчи бора президентлик сайловида ғалаба қозонган пайтда уни табриклаган саноқли давлат раҳбарлари қаторида Владимир Путин бўлганидан ҳам билиш мумкин. Икки давлат ўртасида иттифоқчилик муносабатлари тўғрисида битим имзоланганига эса 10 йил бўлаяпти. (Россия-Белорусь иттифоқи тўғрисидаги битим ҳўв мўйсафид Ельцин даврларида имзоланган). Бироқ охирги пайтларда ана шу икки дўст-иттифоқчи давлат ўртасида айрим зиддиятли масалалар ҳам пайдо бўлиб қоляпти.

Лукашенко учинчи муддатга президент бўлгандан кейин Россиянинг «Газпром» компанияси Белорусга сотилаётган газ нархини 150-200 долларга ошириши тўғрисида маълум қилди (Россия Белорусга 1000 куб метр газни сув текин нархда — 46, 68 долларга етказиб беради). Кўпчилик кузатувчилар Россиянинг эски ва қадрдон қўшнисига бу тахлит кескин муносабат билдиришини Минскнинг 1996 йилги иттифоқчилик тўғрисидаги битим шартларини бажармаётгани билан изоҳлашаётгани бежиз эмас.

Икки давлат раҳбари ўртасида имзоланган битимга кўра, 2003 йилда Белорусда Россия рубли муомалага чиқарилиши, 2005 йили томонлар Россия-Белорусь иттифоқ давлатининг Конституциясини эълон қилишлари зарур эди. Бироқ ҳозиргача иттифоқ борасидаги режаларнинг аксарияти қоғозда қолиб кетяпти. Шунингдек, шартномага мувофиқ, Белорусга қарашли «Белтрансгаз» негизида 2004 йилдаёқ белорусь-рус компанияси ташкил этилиши зарур эди. Лекин томонлар ҳали ҳам компанияни баҳолашда бир фикрга келиша олмаяпти (Минск компанияга Москва 2,5 миллиард доллар улуш қўшиши лозим деяётган бўлса, Россия томони 300 миллион доллардан кўпига рози эмас).

Айни масалаларда ўз муносабатини ошкор қилган президент Лукашенко «ўзига тўқ» Белорусь ҳеч қачон Россия таркибига кирмаслигини маълум қилди. Икки давлат ҳудудида ягона валюта жорий этиш масаласида эса Лукашенко шундай фикр билдирди: «Арава ҳеч қачон отнинг олд томонига қўшилмайди. Бу масалани, аввало, иттифоқ давлатнинг референдумда қабул қилинадиган Конституция лойиҳасига киритиш зарур».

Хуллас, ҳозирча Россия-Белорусь иттифоқи борасида жиддий янгилик кутилмаяпти. Москва томони эса Минскка қандай муносабатда бўлиш маъқуллигини муҳокама қиляпти.

Собиржон ЁҚУБОВ

P.S. Белорусь раҳбарининг айни пайтда олиб бораётган сиёсати айрим халқаро кузатувчилар ва таҳлилчилар томонидан бўронда қолган кема капитанининг хатти-ҳаракатларига қиёсланяпти. Кема сардори унга ишонч билдирган кишиларни хавфдан олиб чиқа олармикин?..

ННТ ва НТТ

улар орасида фарқ йўқми?

Хабарингиз бордир, йил бошидан бери бир қатор газеталарда нодавлат нотижорат ташкилотлари ҳақида мақолалар бериб бориляпти. Шу йўл билан жамиятда ўзига хос ўрни бўлган бундай муассасаларни кенг жамоатчиликка таништиришга, уларнинг фаолиятини тарғиб қилишга ҳаракат қилинаётир. Айтиш мумкинки, қилинаётган ишлар бесамар кетмаяпти. Лекин 26 милн. аҳолиси бўлган Ўзбекистон шароитида 3-4 минг, ана борингки 20-30 минг тиражда чиқаётган газетани оммавий ахборот воситаси дея атаб бўладими, йўқми — бу бошқа масала. Мавзумиз доирасида халқимизнинг турли қатламлари билан бўлган мулоқотимиз шуни кўрсатдики, ННТлари ҳақида газеталаримизда берилаётган маълумотлар денгизга томчи ҳам бўлмаётган экан.

Дастлаб суҳбатдошларимизга “ННТ тўғрисида биласизми?”, дея нодавлат нотижорат ташкилотларининг қисқартмасидан фойдаланиб савол бердик. Кўпчилик юртдошларимизнинг жавоби антиқа бўлди: улар “30-канал” ҳақида гапира кетишди. ННТга эса “нодавлат нотижорий телевидение” деб изоҳ беришди. Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида озроқ тушунтиришдан сўнг, индамай елка қисганлар қанча бўлди-ю, “ННО демайсизми?” дея атаманинг русча вариантидан фойдаланмаганимиз учун айбситганлар қанча бўлди. “Бошимни қотирманг!” деб масалага бепарво қараганлар ҳам, “Келинг, қизиқроқ мавзуда гаплашамиз” дея таклиф қилганлар ҳам учради. Бир суҳбатдошимиз эса “Ҳордиқ”да кўзим тушгандай бўлувди. Қаранг-а, ўқиб кўрмаган эканман”, деб жавоб берди.

Бизни қизиқтирган мавзуда маълумоти бўлган ватандошларимизга саволни бироз аниқлаштирдик: нодавлат нотижорат ташкилотларининг жамиятимизда тутган ўрни қай даражада деб ўйлайсиз?

Зафар МАҲМУДОВ (Тошкент автомобил йўллар институти ўқитувчиси):

— Нодавлат нотижорат ташкилотларининг қамрови жуда кенг: бугунги кунда улар қарийб барча соҳаларда фаолият юритмоқда. Ўқитувчи бўлганим учун бизнинг соҳамизда ишлаётган ННТлари ҳақида гапирсам. Биласиз, ҳаётимиз давомида доим ўқиш-изланишга, нималарнидир ўрганишга эҳтиёж сезамиз. Талабнинг катталиги боис бўлса керак, хусусий ўқув марказларининг сони кундан кунга ортиб бормоқда. Лекин уларда ўқишга ҳамманинг ҳам қурби етавермайди. Шу жиҳатдан олганда, нодавлат нотижорат ўқув марказларининг фаолият олиб бораётгани бизни қувонтиради. Кейинги пайтларда уларнинг ҳам сони кўпайиб қолди. Маълум соҳалар бўйича тез фурсатда мутахассислар тайёрлаши эса замон талабига жуда мувофиқ келади. Қизларимиз учун ҳам ҳар хил курслар очилганки, бу ерда ўрганганлари бутун умрларига татийди. Хуллас, нодавлат нотижорат ўқув марказларининг жамият ҳаётидаги ўрни беқиёс. Улар таълим соҳасидаги баъзи бўшлиқларни тўлдиришга катта ҳисса қўшадилар, деб ўйлайман.

Перхан АЛЛАМБЕРГЕНОВА (журналист):

— Саволингизга жавоб беришда бир нарсани асосий мезон қилиб олиш лозим: нодавлат нотижорат ташкилотларини жамиятимизнинг турли қатламлари қай даражада билади? Агар шундан келиб чиқиб масалага ёндашсак, ННТларининг фаолияти умуман суст деган хулосага келиш мумкин. Мен уларни ҳаракатсизликда айбламоқчи эмасман, балки қониқарли даражада ишлашаётгандир. Унда нега жамоатчилик бундан бехабар? Демак, палакнинг тагида қолиб кетмаслик учун нодавлат нотижорат ташкилотлари қилаётган ишларини халққа кўрсатиб беришлари керак. Менимча, уларнинг фаолиятида тарғибот-ташвиқот ишлари етишмаяпти. Лекин бу томонга зўр бериб асосий мақсаддан чалғиб кетмаслик лозим. Масалан, "Камолот" ЁИҲни кўпчилик билади. Бу эса унинг номидан хабардорларнинг барчаси "Камолот" фаолиятидан қониқади дегани эмас.

— ННТ вакиллари тарғиботнинг етарли даражада йўлга қўйилмаганлигига асосан молиявий аҳволни ва ОАВга пулсиз чиқиб бўлмаслигини рўкач қилишади.

— Аввало, раҳбар ахборотнинг аҳамиятини англаб етган бўлиши керак. Қолаверса, ОАВдаги ҳар бир материал пул билан чиқарилади дейиш нотўғри хулоса. Тўғри, материал тижорат мақсадида бўлиши мумкин. Бунинг ҳам аниқ тариф ставкалари белгилаб қўйилган. Мисол учун айтадиган бўлсак, мен ишлаётган радиода (“Ёшлар”) бир минутлик реклама 10 минг сўм — қиммат эмас-ку! Лекин ўз фаолиятини реклама ва тижорий материал билан тарғиб қилиб бўлмайди. Агар нодавлат нотижорат ташкилотларининг қилаётган ишлари мақтовга лойиқ бўлса, ёзадиган журналистлар кўп. Ахир журналист фақат бюджетга пул тушириш билан шуғулланадиган ходим эмас-ку! Аслини олганда, яхши нарса рекламага муҳтож ҳам эмас.

Абдуқаҳҳор РАҲИМОВ (ҳуқуқшунос):

— ННТларининг жамиятда тутган ўрни ҳақида жуда кўп гапириш мумкин. Бироқ жамиятимизда тутган ўрнига келсак, мен бу ҳақда бирор нарса деёлмайман. Чунки уларнинг фаолиятини тартибга солиб турадиган қонун ҳужжатининг ўзида кўпгина камчиликлар мавжуд. "Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида"ги қонун 37 моддадан иборат. Фикримча, бу камлик қилади. Чунки қонун юз бериши мумкин бўлган барча муаммоларни ўз ичига қамраб олиши керак. Масалан, 1-моддани олайлик, унда қонуннинг мақсади баён қилинган. Бироқ моддада қонуннинг мақсадига маҳаллий ННТларининг филиаллари фаолияти билан боғлиқ муносабатларни тартибга солиш киритилмаган. 10-моддада “Нодавлат нотижорат ташкилотлари... уюшмалар (иттифоқлар) шаклида бирлашмалар тузиш мумкин”, дейилади. Бироқ қонуннинг ҳеч бир моддасида уюшмалар (иттифоқлар) ҳақида батафсил тўхталмаган, уни тузиш ва фаолият юритиш тартиблари кўрсатилмаган. Ҳужжатда ННТни давлат рўйхатидан ўтказиш муддати 2 ой қилиб белгиланган (23-модда). Бу жуда узоқ муддат эмасми? Ахир ҳар бир дақиқа ғанимат-ку! Давлат рўйхатидан ўтказиш учун муддатни 15 кун қилиб белгилаш керак, назаримда. Агар қўшимча текширишлар талаб этилса, узоғи билан 1 ойга чўзиш мумкин. Қонунда шу каби камчиликлар анчагина ва улар фаолиятсизликнинг ёки суст ҳаракатнинг бош сабаби бўлиб келмоқда. Аввало ННТлари фаолиятини тартибга солувчи ҳуқуқий асосни мукаммаллаштириш даркор. Шундагина нодавлат нотижорат ташкилотларининг жамиятимизда тутган ўрни ҳақида гапиришимиз мумкин ва шундагина улардан жўшқин фаолиятни талаб қилсак бўлади.

Омонулла ФАЙЗИЕВ (талаба) :

— Билишимча, республикамизда кўплаб нодавлат нотижорат ташкилотлари ишлаяпти. Лекин кўпчилигимиз уларнинг бор-йўғи 3-4 тасинигина санаб бероламиз. Бу билан ННТларини танқид остига олмоқчи эмасман. Уларнинг аксари ҳали йўлнинг бошида турибди. Шунинг учун ҳам “Халқ ННТларини билмайди”, деб ҳайқириш шарт эмас. Нодавлат нотижорат ташкилотларини оммага таништириш учун матбуотда мақолалар бериб борилияпти. Ўқувчилар одатда ўзига маълум бўлган мавзуларнигина мутолаа қилишади. Деярли бир хил руҳдаги қолиплашган мақолаларнинг уларга қизиғи йўқ. Шундай экан, ННТлар ўзларини танитишни фаол ҳаракатдан ва халққа яқинлашишдан бошлашлари керак. Ўйлашимча, ҳозир аҳоли орасида айланаётган оғзаки ахборотнинг самараси кўпроқ кўзга ташланмоқда. Ҳамма ўзига керагини топиб олаверади.

Фаррух ЖАББОРОВ
ёзиб олди

Ўзбекистон Мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фондининг моддий ва техникавий кўмагида тайёрланди. Лойиҳа: “Фуқаролик жамиятини шакллантириш, аҳоли ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда ННТнинг ўрни”.

Мозий

САЙЙИД БАРАКАНИНГ ИНИСИ

Тарихнинг шафқатсиз бир ҳақиқати бор: у ҳам бўлса, ўтмишни бугун яратиб бўлмайди, аксинча, ўтмиш бугунни яратади. Шу маънода сизу биз Озодлик қалъасини, Мустақиллик пойдеворини мустаҳкамлаётган Ватанимиз тупроғи ҳам бой ўтмишга эгадир. Ва биз бугун дунёга кўз-кўз қилаётган қадриятларимиз илдизлари ҳам мозийнинг, тарихнинг ўлмас бўлакларидир.

Ана шу ўтмиш саҳифаларида номлари мангуликка айланган зотлар кўп. Шундайлардан бири Саййид Неъматуллоҳ Валий ҳазратларидир. Хўш, Саййид Неъматуллоҳ Валий ҳазратлари ким ўзи? Дунё халқларининг маънавий-маданий хазинасига қўшган тарихий хизматлари нималардан иборат, деган ҳақли саволларга баҳоли қудрат жавоб топишга уринамиз.

Қашқадарёнинг тоғли ҳудуди бўлмиш Китоб туманида Паландара (айрим манбаларда Баландара ҳам дейилади — муаллиф) деган манзил бор. Ана шу ҳудуд шимолида, яъни тоғлар этагида шу ерлик одамлар таъбири билан айтганда, Хўжа Неъмати деб аталувчи каттакон дара ястаниб ётибди. Айнан шу жойда бир вақтлар (1924 йилгача) Хўжа Неъмати номидаги қишлоқ ҳам бўлиб, кейинчалик бу ерлик аҳоли Обиканда ва Мўғул қишлоқларига кўчиб тушишган экан. Хуллас, бу дара ва гўшанинг Саййид Неъматуллоҳ Валий ҳазратлари номларига боғлиқлиги тарихи жуда узун. Биз учун эса ҳазратнинг макон тутган манзилларидан кўра, ибратли ҳаёт йўли ва бой маданий мероси ҳақида хабардор бўлмоқ муҳимроқдир.

Тўлиқ исм-шарифлари Шоҳ Саййид (уруғлари) Нуриддин (тахаллуси) Неъматуллоҳ (исмлари) ибни Мир Саййид Абдулло (оталари) ислом оламида маълуму машҳур алломалардан бири саналади. У киши милодий 1330-1431 (айрим манбаларда 1360 йил ҳам келтирилган) йилларда яшаб ўтган сўфийлик мартабаларига эришиб, ўз йўналишига эга бўлган авлиёуллоҳлардан бири, сўфий шоир, муттақий, соҳиби илм эдилар. Шунингдек, шариат суннатларига амал қилишда Пайғамбаримизнинг 19-авлодларидан бири ҳисобланади. Ҳалаб шаҳрида туғилиб, Ироқда таҳсил кўрганлар. 24 ёшларида муборак Ҳаж зиёратига бориб, у ерда машҳур мутасаввуф олим, тарихчи Шайх Орифиддин Абдуллоҳ ал Ёфеъий (1367 йилда вафот этган) билан танишади ва уни ўзига устоз деб билиб, силсилаи сулукидан жой эгаллайди. Ва етти йиллик беминнат хизматлари маъқуллангач, Ёфеъий ҳазратларига халифа бўлганлар (манба: Аббосқули ибн Боқихоннинг "Гулистони Эрам" асари, Боку, "Элм" нашриёти, 1991 йил, 130-бет). Шундан сўнг Ироққа қайтиб, кейинчалик Мисрга, у ердан Табриз ва Ардобел орқали Мовароуннаҳрга келадилар...

Машҳур тарихчи Шарафиддин Али Яздийнинг "Зафарнома" китоби ("Камалак" нашриёти — 1994)да ёзилишича, "Саййид Барака ҳеч қандай ваъда ва олдиндан келишувсиз кутилмаганда Улхумоюн манзилидан пешвоз чиқади ва подшоҳлик белгиларини англатувчиноғора ва байроқ келтириб, ҳазрат Соҳибқиронга совға қилади". Бу воқеа 1370 йили Термиз шаҳрида ҳазрат Соҳибқироннинг Амир Ҳусайн устига юриш қилиб, Балх шаҳри томон боришида содир бўлади. Бу маросимда Неъматуллоҳ Валий ҳам акалари Саййид Барака билан биргаликда иштирок этади (бу бизнинг мулоҳазамиз).

Тарихчи олим Аҳмаджон Чориевнинг "Ҳазрати Султон тарихи ва Ҳазрати Башир маноқиби" ("Шарқ" нашриёти — 1996) китобида бу учрашув хусусида шундай мазмундаги ҳикоят келтирилади: Ҳазрати Темур алайҳирраҳма Ироқда бўлган урушда ниҳоятда оғир аҳволга тушиб қолади. Шундай машаққатли синовларда ироқлик машҳур зотлар ака-ука Саййид Барака ва Саййид Неъматуллоҳ бутун мол-дунёлари ҳамда ўзларига тобе одамлари билан биргаликда Амир Темурга ёрдам берадилар. Ироқ ишғол этилгач, Соҳибқирон бобомиз ўз замонасининг улуғ пири комиллари бўлмиш ака-ука саййидларга чин дилдан ихлос қўяди. Соҳибқирон ҳам Мовароуннаҳрга мутлақ ҳукмдор бўлгач, иккалаларини ўзлари билан Самарқандга келишларини илтимос қилади ва бирга қайтиб келганларидан кейин доимо ёнларида олиб юрадилар. Ҳар қандай машварату маслаҳатлар Саййид Барака ва Неъматуллоҳ Валийсиз ўтмайди. Бироқ улар Самарқандга келгунларича жаҳонгирнинг ёнида яна икки эронлик ишончли кишилари ҳам бор эди. Кутилмаганда саройга ташриф буюрган ака-ука саййидларга Амир Темурнинг қўяётган қаттиқ эътиқоди ва кўрсатилаётган катта ҳурмат-эҳтироми уларга ёқмайди. Ва қандай қилиб бўлса-да, икки ўртага нифоқ, адоват солиш йўлларини излашади. Хуллас, кўрилган жиддий ҳийла ва фитналар иш бериб, орадаги ишонч-эътиқод сал пасайганини сезган ака-ука саййидлар Самарқанддан чиқиб кетмоқ учун йўлга тушадилар. Қоратепа тоғи билан Койни тоғининг ўртасидаги Хожа Улуғ деган жойга етганларида Амир Темур изларидан етиб боради. Саййид Баракани пойтахтга қайтишга кўндирган жаҳонгир ўз пирлари билан маслаҳатлашиб, укалари Саййид Неъматуллоҳ Валийни Кеш вилоятида макон тутишларига изн сўрайди... Шу-шу халқ орасида "Барака Самарқандда, Неъмат Кешда" (яъни, Қашқадарё воҳасида ноз-неъмат бисёрлигига, Самарқандда эса барака кўплигига ишорат бўлса керак) деган ибора тарқалиб кетган экан...

Ривоят қилишларича, Неъматуллоҳ

Валий довондан тушгач, Косатарош деган қишлоққа қадам ранжида қиладилар. Шу ерлик илми соҳиб Хожа Ҳасан деган кишиникида меҳмон бўлганларида ғаройиб каромат рўй беради. Яъни ўзаро гурунгда чол-кампирнинг фарзандлари йўқлигини англаган Неъматуллоҳ Валий Тангри таолодан бу муштипар инсонларга бир солиҳ фарзанд сўрайди. Ўзлари шу гўшада макон тутиб яшай бошлайдилар. Орадан кўп ўтмай тўқсон ёшли Хожа Ҳасан оиласида ўғил дунёга келади. Саксон ёшли Малакот она кексалиги боис чақалоқни эмизолмайди ва бола сутсиз катта бўлади. Яратганнинг тенгсиз марҳамати туфайли туғилган болакай сутсиз улғайгани учун уни одамлар Бешир (сутсиз) деб номлашади. Бу тақдир соҳиби эса бугун барчага маълуму машҳур бўлмиш зот — таважжуҳига кўра яссавия тариқатига мансуб бўлмиш Султон Саййид Аҳмад Валий, кунялари Ҳазрати Баширдир. Бугунги кунда Китоб туманидаги Башир қишлоғида ул зоти шарифнинг айни истиқлол йилларида обод этилган зиёратгоҳларидан юртдошларимиз қадами узилмайди.

Саййид Неъматуллоҳ Валий тахминимизча, беш-олти йил ўз хизматига келганлар ҳисобига шаклланган Хўжа Неъмати қишлоғида яшаганлар. Сўнг Ҳиротга кўчиб бориб, Ҳирот ҳокими Имомиддин Ҳамза ал-Ҳусайн ал-Ҳарвонийнинг қизига уйланади. Кейин эса Язидда бироз яшаб, Кермон вилоятига ўтади. Ниҳоят сўнгги 25 йиллик умрини Кермон вилоятининг Махон қишлоғида ўтказадилар. Булар ҳақида манбаларда сўз боради.

Неъматуллоҳ Валий ўз тарғиботларида буюк яратувчи — Тангри таолони дунёнинг ягона шоҳи, деб атайди. Бу ғоя ул зот асос солган биродарлик йўналишининг ажралмас қисми бўлган. У киши ўзининг руҳий тарғиботини Жунайд ал-Бағдодий ва Маъруф ал-Кархий орқали Али Абу ибн Толибга тақайдилар. Ўз дунёқарашларида арабистонлик Аҳмад ал-Шазали ҳамда Абу Мадён фикрларини сингдириб, ғояларида Нажмиддин Кубро ва Хожагон мактаби ҳолатларидан келиб чиқиб, Ибн ал-Арабий йўналишига хос ваҳдад ал-вужуд ғояларини тарғиб этадилар. Неъматуллоҳ Валий сўфийликдаги ал-Жунайднинг "Ҳушёрлик мактаби", Боязид ал-Бистомий ҳазратларининг "Маст бўлиш мактаби" ғояларини ўрганади. Ул зот Аллоҳга Фақир (камтаринлик), Меҳр (Аллоҳни севиш, Унинг ғазабидан қўрқиш, Унга талпиниш), Таслим (топширмоқ, бўйсунмоқ), Вараъ (манъ этилган ишлардан тийилмоқ, парҳезкорлик, тақво), Ридо (дарвешларнинг устки кийими), Фано (илоҳиётга сингиш) каби олтита поғонама-поғона давомий йўл орқали етиб борилишини кўрсатганлар.

Маълум бўлишича, Неъматуллоҳ Валий ҳазратларининг араб ва форс тилларида 544 турли хил масалаларни ёритган меросий ёзишмалари бўлган ва улардан бизгача 110 таси етиб келган. Бундан ташқари, Ибн Арабий, Фахриддин ал-Ироқийнинг сўфийлик тариқатига оид таълимотлари битилган 1541 ғазалдан иборат катта девон тузган, деган маълумот ҳам бор. Ул зотнинг бой мерослари Ироқ ва Кермонда ҳозирги кунгача Амир Саййид Нуриддин Неъматуллоҳ Мир Саййид Абдулло Кермоний номи билан тўрт марта чоп этилган.

Сезиб турибмиз, юртдошларимиз кўнглида яна бир савол очиқ қолаётир. У ҳам бўлса, икки дарё оралиғида умрининг ҳисобли йилларини ўтказган бу файласуф сўфий инсоннинг яшаб ўтган манзиллари, қадамжолари қай аҳволда ёхуд у кишининг авлод-аждодлари ҳам борми, дейишингиз табиий.

Тарихдан маълумки, Соҳибқирон бобомиз вафотларидан кейин унинг ўғли Шоҳруҳ Мирзо отаси васиятига кўра, Амир Саййид Бараканинг жасадини Андхўй шаҳридан олиб келиб, Темурийлар хилхонасига — жаҳонгир Амир Темур ҳазратларининг бош томонига дафн эттиради. Неъматуллоҳ Валийнинг ҳокларини эса Кермон вилоятининг Махон шаҳридан олиб келтириб, Кешда яшаган жойлари — ҳозирги Китоб туманидаги Мўғул қишлоғи ҳудудига қўйдиради. Шу жойда мақбара қуришга буйруқ берилади. Бундай маълумотлар халқ орасида узоқ йиллардан буён яшаб келмоқда. 1447 йилда Шоҳруҳ Мирзонинг вафоти оқибатида бу хайрли иш тўхтаб қолади. Яъни қабр устига ёдгорлик тошигина ўрнатилади, холос. Қабр тошда у кишининг исм-шарифлари Саййид Неъматуллоҳ ибн Абдуллоҳ ибни Абдураҳмон деб, вафот этган йиллари эса олти йилга фарқ қилиб қолган. Афтидан, тошга ёзувчи ҳаттотга маълумот берган одамлар ҳам ул зоти шариф хусусида тўлиқ тасаввурга эга бўлмаган.

Яна бир маълумот: билишимизча, ҳозирги пайтда Самарқанд ва Қашқадарё вилоятининг айрим ҳудудларида ул зотнинг 16-17-авлодлари умргузаронлик қилаётган экан.

Шу ўринда яна бир мулоҳазамизни ҳам айтиб ўтмасак бўлмас: биз тилга олган улуғ зоти бобарокот қадамжолари кўпчиликнинг эътиборига муҳтож. Тўғри, китоблик зиёлилару азиз зот яшаб ўтган қишлоқ аҳли ҳам қараб турганлари йўқ. Шу йил баҳорида Саййид Неъматуллоҳ Валий зиёратгоҳларини ободонлаштириш йўлида хайрия ҳашарлари ҳам уюштирилди. Аммо булар ҳали улкан дарёдан бир томчи холос. Ўйлаймизки, бу савобли ишлар вилоят миқёсида ҳали давом этади. Очиғи, бизнинг қўлимизда у кишининг ҳаёти, ижодий фаолиятига бевосита боғлиқ манбалар жуда кам. Шул боис бугун сўз юритганимиз Саййид Неъматуллоҳ Валий ҳазратлари ҳақидаги мулоҳазаларимизни тугал хулоса деб айтиш фикридан йироқмиз. Бироқ бир ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслигимиз керак: у ҳам бўлса томирларимизда оқаётган қоннинг зарра-зарралари буюк аждодларимизга туташлигини ва уларга муносиб авлодлар бўлмоқлигимизни ҳар он, ҳар лаҳза ёдда тутмоқлигимиз ҳам қарз, ҳам фарздир.

Норқобил ЖАЛИЛ,
журналист
Аҳад БЕРДИЕВ,
тарихнавис

Назм

Наҳот шунча биздан узоқда поклик?!

Тўзон! Ўйлаб кўрганмисан бирор пайт?
Ҳеч кимнинг кўзини асло очирмай,
Тупроқ ёғдиришдан мақсадингни айт.

***

Эй, қум, бу дунёда яшаб не этдинг,
Қанча обиҳаёт, қанча нур ютдинг.
Аммо қайтимини нега унутдинг?!

***

Агарки дардингни ҳар кимга ёрдинг,
Жисмингни ўзгалар кирига қординг.
Демакки, бефойда тутадинг, ёндинг...

***

Кимдир ўйламасдан фақат кемиради.
Ким тоғдай ер, аммо ичин емиради.
Ажаб, кимдир ҳатто сувдан семиради...

***

Нафрат айтиб тенгсизликка, зўрликка,
Турфа ожиз зотлар чиқди ҳурликка.
Кенг тўқай тор келди арслон шўрликка.

***

Туялар замона зайлига боқиб:
«Роҳатда яшаймиз армондан чиқиб»,
Деганда кетдилар карвондан чиқиб...

***

Туҳматчи Қуёшдан тозаман, деди.
Айбларини топиб, унинг устидан
Фалакка арзнома ёзаман, деди.

***

Гар ҳамма билса-да юлдузлигингни,
Бозорга соларкан шаън-ўзлигингни,
Намоён қилурсан ожизлигингни.

***

Сени чирантирган тўрт-беш чой-чақа.
Ўзингни тутолмай йиртурсан ёқа.
Айт, кимсан, юз бурса "бебилиски" соққа?!

***

Алғов-далғов этиб ернинг устини,
Тўғрисин айт, олдинг кимнинг қасдини?
Энди мохов қилма тупроқ остини!

***

Ожиздир нафратга чулғанган қалбим.
Кўзингизда ёнган ўтни кўрдим-у,
Нетай, юзингиздан ўтолмай қолдим.

***

Бўғин-бўғинларим сўкилиб кетди
Сиздаги азобу оғриқни кўриб,
Юрагим қумдай тўкилиб кетди.

***

Ноҳақлик сабабли қай юрак дарздир.
Бил, унинг ягона малҳами арздир.
Илоҳий ҳақ қарор топмоғи фарздир.

***

Яланғоч, оч келдик... меҳр қўйдирди —
Дунё бизни кийдириб, тўйдирди...
Сўнг ҳирсда ёндириб, куйдирди.

***

Барги хазон... сархуш қалқиб шосупада
Хаёлингга келмадими, айт, мобода,
Қачонгача ўтираман, деб тепада?!

***

Фақат ўзни десак инсон бўлолмасмиз.
Ҳаёт қил устида қалтираган пайт,
Уни асрагувчи бир жон бўлолмасмиз.

***

Ялангоёқ совуқ азобини туяди...
Ечиб берсанг, ковушингни кияди.
Ёз келса, юзингга оёғини қўяди.

***

Шайтон унга ҳаромдан бериб қолди.
Яратганнинг қаҳрин келтираверди,
Кунлардан бир кун Худо уриб қолди.

***

Умр — ҳайрат! Яшамоқ — орзу ва сабр.
Кутишу энтикиш... ширин туш... таъбир.
Қолгани ҳаммага тенг — абадий қабр.

***

Буни ҳеч қачон унутма, болам.
Бир-бирин кўрганда ким бўлса ҳам,
Энг аввал салом берган — энг буюк одам!

***

Бир келиб кетувчи меҳмонхонада,
Эъзоз топсам, дейди ҳар ким янада.
Лек синов азоби минг дард танада.

***

Қор тушиб, тоғларни қоплаган оқлик.
Кўкда хира булут. У ёқда софлик.
Наҳот, биздан шунча узоқда поклик?!

Қамбар ОТА

Санъат

Ҳозирги кинога бағишланган илмий очерклар, таҳлилий мақолалар ниҳоятда камлиги, янги фильмларга тақризлар (аннотация, асар мазмунини айтиб берувчи информациялар эмас!) ўз вақтида берилмаслиги туфайли "Ўзбек киноси борми?", "Нега янги фильмлар суратга олинмаяпти?", "Нега ҳозирги фильмлар аввалгидек қизиқарли эмас?" каби турли мулоҳазали саволларни эшитиб қоламиз. Шу боис, "Ўзбеккино" агентлиги студиялари ўтган йили суратга олган баъзи бадиий фильмларни диққат билан кўрдик ва улар мисолида миллий кинематографиямизда жўш ураётган ижодий жараёнга назар ташладик.

МИЛЛИЙ КИНО ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

"Йўл бўлсин" ва "Ўйин" фильмлари ҳақида мулоҳазалар

Бугун бир гуруҳ ёшлар режиссурага кириб келгани, дастлабки асарлари билан кино аҳлининг эътиборини қозонгани ижоднинг бу соҳасида юз берган энг муҳим воқеа бўлди. Ёлқин Тўйчиев, Аюб Шахобиддинов, Торениёз Қалимбетов, Ориф Йўлдошевнинг изланишлари туфайли режиссуранинг янги қирралари намоён бўлди. Қамара Комолованинг кадрлари бошқаларникидан, аввало, шоирона руҳи, Шарқ аёлларига хос назокатнинг нафис ифодаси билан ажралиб туради. Жаҳонгир Қосимов биргина асарда ҳам ҳажв, ҳам фожеанинг юксак ифодаларини намойиш қилиш мумкинлигини кўрсатди...

Шундай мулоҳазалардан кейин ўнлаб "фильм"лар хусусий студиялар белгилари билан катта экран сари йўл олаётгани, улар талаб даражасида эмаслигини ҳам қайд этиш ўринли. Бинобарин, ижодий кучларни уюштириш, кинога кириб келаётганларнинг изланишларини кузатиб бориш, экран асарларини таҳлил қилиш ва баҳолашда "сийлов"га йўл қўйиб бўлмаслиги барчамизга аён.

"Йўл бўлсин" фильми режиссёри Қамара Камоловага поэтик кинода оқ йўл тилагинг келади. Зеро, бизнинг миллий кинематографиямиздаги энг кучли, қудратли бадиий оқим мумтоз шеъриятимиз поэтикаси, фалсафаси, улуғвор руҳи билан чамбарчас боғлиқдир. Яқин ўтмишда бир-икки асар ("Инсон қушлар ортидан боради", "Аччиқ данак")ни айтмаганда кино амалиёти ҳамда шеърият анъаналари ўртасидаги ришталар узилиб қолган эди. Ҳозирги эстетик мустақилликка эришиш жараёнида эса "Йўл бўлсин" киноасарининг яратилиши қувонарли ҳодиса бўлди. Фильм драматургик қурилишида айрим қусурлар учраса-да, унинг юксак тасвирий маданияти, бой овозли воситалар композицияси эътиборни жалб этади. Режиссёр Қ. Камолованинг мафтункор юртимизга, унинг гўзал урф-одатларига бўлган меҳридан дарак беради. Фильмни кўриш жараёнида у билан бирга қувонамиз, кўзимизга ёш олиб жараёнда падари бузруквори билан хайрлашиб хотинлик оламига йўл олган кўркам келинчак билан учрашамиз. Бироқ қайд этиш жоизки, асарнинг гўзал рангларга бой айрим кадрларида драматургик юк мавжуд эмас. Бинобарин, монтаж пайтида уларни ихчамлаш фильм кинокомпозицияси яхлит ва пухта бўлишини таъминлаши мумкин эди. Лекин барибир фильм режиссёрига миннатдорлик сўзларини айтгимиз келди. Чунки "Йўл бўлсин" бугунги кино жараёни учун, телевизион фаолият учун ниҳоятда зарур асар, деб баралла айтиш мумкин.

Севги ёшидаги нозаниннинг самимияти, латофати, севинч ва иккиланган лаҳзаларини ҳаракатдаги тасвир, лирик садолар, бир-биридан гўзал қиёфалар ила кўрсатишни мақсад қилиб қўйган "Йўл бўлсин" ижодкорлари режиссёрлик даъвосида юрган кўпдан кўп инсонларга кинонинг аслида қандай бўлиши кераклигини эслатиб қўйдилар. Экранда истиора, рамзий образлар, мажозий ифодаларнинг ўз ўрнида акс этгани, ижрочи маҳорати билан ҳолатга кириша олгани, мусиқанинг драматургик вазифаларига эътибор берилгани ҳамда уни тасвир билан боғлаш йўллари изланганни ва нур манбаларининг эстетик мақсадларга хизмат қилгани киноасар ҳақида жиддий фикр юритишга ундайди. Телевидение аҳли эса халқ куйларини "экранлаштириш" даражасига кўтарилиш йўлида бу фильмдан сабоқ олиши мумкин.

Услуб, талқин йўллари драматургик қурилиш нуқтаи назаридан Қ. Камолованинг фильмидан тубдан фарқ қиладиган "Ўйин" кино қиссаси билан кинорежиссурага Ориф Йўлдошевдек истеъдодли санъаткор кириб келди. Режиссёр санъатининг мураккаб соҳасида ижод эта олишини сценарий танлашда актёрларнинг уюшқоқ гуруҳини ташкил этишда ва улар билан ишлашида намойиш этди. Фильм сценарийси адабий жиҳатдан пухта ёзилган. Муаллиф Шароф Бошбеков экран драматургияси талабларидан келиб чиқиб, бир қатор эпизодларнинг макрокомпозициясини ихчам, таъсирчан бир шаклда ифодалаб берган. Тажрибали кинодраматург ёнида ижодга ташна режиссёр Ориф Йўлдошев бўлгани, театр ва кино актёри Фотиҳ Жалолов марказий қаҳрамон ҳолатига кириб, талқин услубини танлаб олгани ва пировардида дурустгина киноқисса яратилгани қувонарли ҳол.

Айни пайтда режиссёрлар сафини истеъдодли актёрлар, қалам соҳиблари, операторлар ҳисобига кенгайтириш, уларнинг малакасини ошириш, махсус курсларда таҳсил кўришлари, сўнгра бевосита суратга олиш майдончасида ижод мактабини ўташлари ижобий самара беради. Назаримизда, йилига 10-15 бадиий ва кўпдан кўп ҳужжатли, илмий-оммабоп, анимацион, телевизион фильмларни суратга олиш режалаштирилаётган ҳозирги кунда биринчи галда ёш кинодраматург ва кинотелережиссёрларни тайёрлаш имкониятларини излаш зарур. Шу боис дебют — кинорежиссурадаги илк қадам бўлмиш "Ўйин"ни диққат билан томоша қилдик, куй эпизодларининг бадиий ечимидан қониқдик, катта ижодий гуруҳ саргузашт унсурларидан ҳоли бўлмаган қисмнинг тарбиявий аҳамияти ҳақида қайғурганидан мамнун бўлдик. Режиссёр ташқи кўриниши кўркам, ижобий қаҳрамонлар ролларини ўйнаб танилган Фотиҳ Жалоловга психологик жиҳатдан анча мураккаб, қаттиққўл, бераҳм шахс образини яратишни топширгани ўз кучига ишониши, актёр билан роль устида ишлай олишини кўрсатади. Ўйин жараёнида қиёфалар, ёрқин портретлар намоён бўлиши, йўлдан адашган йигитнинг кечинмалари, азоби, тавба-тазарру дамлари талқини режиссёрнинг бадиий бисоти анча бойлигидан дарак бериб турибди. Киноасарда анъанавий "ижобий қаҳрамон" тушунчасига мос келган образ йўқдек кўриниши айримлар томонидан камчилик деб баҳоланиши ҳам мумкин. Чунки яқин ўтмишда догматик танқидчилик ушбу ҳолни қоралар, бунинг учун ижодкор шаънига мақтовдан йироқ бўлган сўзлар айтилар эди. Аслида асарнинг муваффақияти шундаки, эгри йўлга кирганларни фош этиш йўли билан бадиий умумлашмага келинган. Ножўя қўйилган қадам ҳам жисмоний, ҳам руҳий азобга олиб келиши "салбий образлар" талқинида, уларнинг жирканч қилмишлари орқали кўрсатилган, Шу билан бирга режиссёр келажакда интерьернинг "таржимаи ҳол"ини назарда тутиб тайёргарлик кўриши ва суратга олиши, умуман "қаҳрамон ва муҳит" муаммосини ҳамиша ёдда сақлашини истардик.

Ҳамидулла АКБАРОВ

Сўзсиз сурат

Жаҳонгир МИРЗО чизган

ДИҚҚАТ, ТАНЛОВ !

Ўзбекистон босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари учун танлов

Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди босма ОАВ ва ахборот агентликлари ўртасида грантлар ажратиш бўйича Грантлар дастури доирасида танлов эълон қилади.

Танловда таҳририят ёки ноширлари мулкларининг ташкилий-ҳуқуқий шаклидан қатъи назар, юридик шахс бўлган ва Қорақалпоғистон Республикасида, Ўзбекистоннинг вилоятлари ва туманларида нашр этиладиган босма оммавий ахборот воситалари иштирок этиши мумкин.

Танловни ўтказиш шартлари

Танловга қуйидаги масалаларни амалга оширишга қаратилган инновацион лойиҳалар қабул қилинади:

- жамият учун ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, маданий аҳамиятга эга бўлган медиа-лойиҳалар ва дастурларни қўллаб-қувватлаш;
- журналист кадрлар, шу жумладан, босма ОАВ раҳбар ходимларининг касб маҳоратини ошириш, медиа-бизнес ва менежмент, бухгалтерия ишларини ҳисобга олиши ва босма ОАВнинг хўжалик фаолиятини юритиш бўйича замонавий усулларни ва бошқа инновацион таклифларни амалиётга тадбиқ этиш;
- босма ОАВ ходимларининг истиқболлари лойиҳаларини ва ижодий ташаббусларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш.

Танлов натижалари бўйича ғолиблар ва жамоат фонди ўртасида шартнома тузилади.

Грант суммаси Ўзбекистон Республикасида белгиланган энг кам иш ҳақининг 300 баробаригача белгиланади. Грант 12 ой муддатгача берилади.

Грантларни ажратишда қуйидаги мавзулар устиворликка эга бўлади:

- «Ҳомийлар ва шифокорлар йили» Давлат дастурининг қандай бажарилаётганлиги;
- болалар спортини ривожлантириш;
- уй-жой ва коммунал соҳасидаги ислоҳотлар;
- кичик бизнесни ривожлантириш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш;
- суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ қилиш ва уни янада эркинлаштириш;
- экстремизм, ирқий, диний ва миллий ҳамда халқаро терроризм кўринишларига қарши кураш;
- кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурнинг амалга оширилиши;
- бандлик муаммолари ва уларни ҳал этиш йўллари;
- экология маданияти ва экология хавфсизлиги;

Танловда иштирок этишни хоҳловчилар Фонд директори номига ёзилган буюртма билан Фондга мурожаат этишлари, грант олиш учун махсус буюртма шаклини тўлдиришлари лозим.

Танловга тақдим этилган лойиҳалар Экспертлар кенгаши томонидан танлаб олинади ва баҳоланади. Тақдим этилган лойиҳалар қуйидаги мезонлар асосида танланади:

- мамлакатни янгилаш ва модернизация қилишга, фуқаролик жамиятини шакллантиришга қаратилган ижодий лойиҳаларнинг ижтимоий аҳамияти;
- журналистиканинг замонавий журналистика талабларига, халқнинг миллий ва маданий анъаналарига мос бўлган ижодий лойиҳаларнинг ғоявий ва бадиий даражаси;
- лойиҳада белгиланган масалаларнинг долзарблиги ва муҳимлиги;
- лойиҳани амалга оширишдан кутилган натижалар.

Грантларни олиш учун буюртмалар ва уларга илова қилинган ҳужжатларда тўлиқ бўлмаган ёки ноаниқ маълумотлар берилган бўлса, Экспертлар кенгаши томонидан белгиланган муддатдан кейин тақдим этилса, бундай лойиҳалар танловда иштирок этишга қўйилмайдилар. Шунингдек, бюджетдан қарздор ташкилотлар ҳам танловда қатнашишлари мумкин эмас.

Танлов ташкилотчиси буюртмалар Жамоат фондига ўз вақтида етказилмаганлиги учун жавоб бермайди.

Буюртмаларнинг рад этилиши сабаблари кўрсатилмайди, лойиҳалар тақриз қилинмайди, танловга тақдим этилган ҳужжатлар ва материаллар қайтарилмайди.

Танловга тақдим этиш учун зарур бўлган буюртма нусхаси ва бошқа ҳужжатларни Фонддан ёки www.mmf.uz сайтидан олиш мумкин.

Танловга тақдим этиладиган материаллар «Грант олиш бўйича танловга» деб кўрсатилган ҳолда қуйидаги манзилга тақдим этилади: Тошкент шаҳри - 700129, Навоий кўчаси 30-уй, (3-қават, 5-хона).

Ҳужжатлар Республика ОАВда танлов эълон қилинган кундан бошлаб, шу йилнинг 20 августига қадар қабул қилинади.

Маълумот учун телефон: 144-14-28,144-12-51 (факс), www.mmf.uz

E-mail: mmf@uzpak.uz., mmf.uz@mail.ru

O'zingni anglab yet HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 142-49-91. Тел: 135-39-01, 142-52-72

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Исмат ХУДОЁРОВ

Таҳрир ҳайъати: Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Раҳмон ҚЎЧҚОР, Шерзод ҒУЛОМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 034-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими — А-2.

Индекс: Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

Газетада чоп этилган мақолалардаги фактлар учун муаллиф жавобгар

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи: **Фаррух ЖАББОРОВ**

Ⓡ — тижорат белгиси.

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 957
Т: 3204
1 2 3 5 6

Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.